

Försvarshögskolan

”De som, liksom vi, vill leva i fred, demokrati och med respekt för grundläggande fri- och rättigheter”

Studie om de svenska offentliga politiska diskurserna under de postjugoslaviska krigen 1991-1995

Martina Luksic

Programkull: KKS 22–24

Masteruppsats i militärhistoria VT 2024

Handledare: Maria Gussarsson

Abstract

This thesis examines the Swedish political discourses during the post-Yugoslav wars (1991-1995) with a particular focus on Croatia, Serbia, and Bosnia and Herzegovina (BiH). This is done by applying a discourse theory and Donald Davidsons interpretation theory. The study reveals that Swedish political discourse was not monolithic but varied across different parties and over time. While Croatia was often portrayed positively, aligning with efforts to combat old stereotypes, Serbia was largely depicted negatively, particularly in relation to its leadership's role in the conflicts. Discourses on BiH were more complex, with varying views depending on the ethnic group in focus. The research challenges Maria Todorova's theory of Balkanism, which critiques the Western perception of the Balkans as inherently violent and chaotic. The results disprove Todorova's generalization of a uniform Balkanist discourse, showing instead a nuanced and critical engagement within Swedish politics. The findings underscore the interplay between ideological stances, historical contexts, and humanitarian concerns in shaping Sweden's foreign policy and responses to international conflicts.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund.....	1
1.2 Tidigare forskning.....	4
1.3 Teori.....	10
2. Problemformulering	15
2.1 Syfte och frågeställning	16
3. Material, källkritik och avgränsning	16
4. Metod och disposition.....	18
5. Undersökning.....	21
5.1 Kroatien.....	23
5.1.1 Sammanfattning.....	36
5.2 Serbien	37
5.2.1 Sammanfattning.....	46
5.3 Bosnien och Hercegovina	46
5.3.1 Sammanfattning.....	59
5.4 Komparation.....	59
6. Avslutning.....	62
6.1 Slutanalys.....	62
6.2 Vidare forskning	65
7. Litteratur- och källförteckning	66
7.1 Otryckta källor	66
7.2 Referenslitteratur.....	70

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Under början av 1990-talet utbröt en rad våldsamma konflikter i det forna Jugoslavien när olika etniska grupper strävade efter självständighet. Kroatien förklarade sin självständighet från Jugoslavien den 25 juni 1991, vilket ledde till ett långvarigt och blodigt krig. Konflikten i Kroatien var en del av de större sammandrabbningarna som präglade upplösningen av Jugoslavien. Kriget kännetecknades av etniska motsättningar mellan kroater, serber och bosniska muslimer vilket resulterade i omfattande förluster av människoliv, kulturarv och materiel. Den serbiska minoriteten i Kroatien motsatte sig kroatisk självständighet eftersom de ansåg det vara ett hot mot deras rättigheter, status och territorium. Den jugoslaviska armén och serbiska paramilitära grupper stödde serberna i Kroatien och deltog i kriget mot den kroatiska regeringen och dess försvarande styrkor. Det ursprungliga målet av att skydda den serbiska minoriteten övergick snabbt till ett konventionellt krig i områden utan serbisk befolkning.¹

På grund av att upplösningen blev det första kriget att bryta ut i Europa sedan andra världskriget reagerade resterande länder i Europa alarmerande. Upplösningen sågs som ett hot mot den politiska stabiliteten som Europa och västmakterna hade byggt upp eftersom moderna konflikter ofta har en global påverkan. Grundidén hos det internationella samfundet var att Jugoslavien skulle förbli sammanhållet, vilket majoriteten var förberedda att stödja. Idén försöktes fullföljas ända fram till att stora delar av Kroatien hamnade under serbisk kontroll. Det var bland annat angreppet mot Dubrovnik som uppvisade krigföringens brutalitet i Kroatien och fick omvärlden att agera.² Attacken mot Dubrovnik, Unesco-erkänt historiskt monument, hade stor inverkan på den internationella samfundets diplomatiska erkännande av Kroatien.³ Väst insåg tillsammans med omvärlden att läget hade förvärrats och inom kort gjordes insatser för att skydda Kroatien och grannländerna från den serbiske Slobodan Miloševićs styre.⁴

I fredsbyggande och beskyddande syfte etablerades en FN plan för Kroatien som kom att gå under namnet United Nations Protection Force (UNPROFOR).⁵ Denna fredsbevarande styrka

¹ Wilhelm Agrell, *Från Början För Sent: Väst och de jugoslaviska nationalitetskrigen*, 1994, Stockholm, s. 102–105.

² Ibid, s. 105–106.

³ Marcus Tanner, *Croatia: A Nation Forged in War*, 1997, New Haven, s. 263.

⁴ Razsa, M. & Lindstrom, N. (2004), "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia", I *East European Politics and Societies*, 18(4), s. 633–634.

⁵ Dick A. Leurdijk, *The United Nations and NATO in Former Yugoslavia, 1991-1996*, 1996, Haag, s. 13.

var den första att ingripa i Jugoslavien och existerade fram till dess omstrukturering 1995. UNPROFOR började strax efter insatsens start att utöka sina mandat till Bosnien och Makedonien i samband med ökade spänningar.⁶ Syftet med insatserna var inte endast att skydda kroater och därefter även bosnier och makedonier, utan även att förhindra att kriget spillde över till resterande Balkanländer.⁷ Oron för krigets påverkan på Europas säkerhetsläge var genomgående i svensk politik vilket resulterade i stort fredsbyggande engagemang. Sverige deltog i insatserna från start och kostnaderna uppgick till omkring 800 miljoner kronor under endast ett budgetår.⁸ Sverige hade innan krigsutbrottet i det forna Jugoslavien en lång historia av internationella insatser och därav blev insatserna på Balkan ett karakteristiskt agerande.⁹ Likväl hade Sverige en bakgrund av flyktingmottaganden från Jugoslavien under 1950- och 1960-talet. Detta rubricerades som arbetskraftsinvandring vilket betydde att de som invandrade från bland annat Jugoslavien ansågs vara nödvändig arbetskraft i Sverige.¹⁰ Därav blev flyktingmottaganden under de postjugoslaviska krigen inte något främmande.

På grund av etniciteternas territoriella splittring i Jugoslavien skapade den nyuppkomna strävan efter självständighet, spänningar och oro hos folkgrupperna. Bosnienkroater fick året efter krigsutbrottet i Kroatien stöd från den kroatiska regeringen i syfte att skydda sig mot bosnienserber.¹¹ De bistod med logistiskt stöd, vapen och trupper vilket bidrog till att förvärra konflikten och eskalera våldet. Kort därefter övergick dock involveringen i Bosnien och Hercegovina (BiH) till att även ta ställning mot bosniska muslimer.¹² Kroatien som nyligen hade utropat sin självständighet från Jugoslavien stödde bosnienkroater i deras strävan efter likvärdig självständighet. Den kroatiska inblandningen i Bosnienkriget var framförallt tydligt i början av konflikten. Serbiens nationalistiska expansionsvision som ofta presenterades som endast ett intresse av att skydda serber stämplade Serbiens och serbers agerande i BiH som våldsbejakande och demoniserande. Kroatiens och kroaters närvaro samt ageranden i BiH blev därmed överskuggat och förminskat av det serbiska fokuset.¹³

⁶ Dick A. Leurdijk, *The United Nations and NATO in Former Yugoslavia, 1991-1996*, 1996, Haag, s. 21.

⁷ Ibid, s. 12.

⁸ Regeringens proposition 1993/1994:105, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/forslag-till-tillaggsbudget-till-statsbudget-for_gh03105/html/.

⁹ Försvarsmakten, *Avslutade internationella insatser*, 2020-02-11, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/forsvarsmakten-utomlands/avslutade-internationella-insatser/>.

¹⁰ Migrationsverket, *Historik*, 2022-10-11, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Vanliga-fragor-fran-journalister/Historik.html>.

¹¹ Edgar O'Ballance, *Civil War in Bosnia, 1992-1994*, 1995, New York, s. 36–37.

¹² Razsa, M. & Lindstrom, N. (2004), "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia", *I East European Politics and Societies*, 18(4), s. 633–634.

¹³ Edgar O'Ballance, *Civil War in Bosnia, 1992-1994*, 1995, New York, s. 36–37.

Bosnien och Hercegovina blev spelplan för nationalistiska politiker som försökte mobilisera stöd inom sina egna etniska grupper och kräva självständighet. Konflikterna eskalerade snabbt och övergick till en öppen väpnad konfrontation. Det som präglade kriget i BiH var etnisk rensning, där etniska grupper försökte eliminera eller fördriva varandra från olika områden. Folkmordet i Srebrenica år 1995 blev kulmen på den etniska resningen då över 8 000 bosniska muslimer mördades. Den etniska resningen och fördrivningen i huvudstaden skedde genom serbiska styrkors belägring under lång tid vilket ledde till tusentals civila dödsfall till följd av skottlossningar, svält och brist på medicinsk vård. Situationen i Mostar uppvisade de etniska spänningarna genom att staden delades i två delar, den västra delen som kontrollerades av bosniska muslimer och den östra delen som kontrollerades av bosnienkroater. Målet var att förena delar av BiH med Kroatien men i samband med dess misslyckanden växte samarbetet mellan bosnienkroater och bosniska muslimer fram. Tillsammans arbetade de emot bosnienserber.¹⁴ Serbiens inblandning i Bosnienkriget blev allt mer omfattande och centralt. Serbiens regering stödde bosnienserber i deras kamp för att upprätta en egen stat på bosniskt territorium, Republika Srpska. Serbiska styrkor, inklusive armén och paramilitära grupper, var direkt inblandade i striderna i Bosnien.¹⁵ Bland annat utfördes etnisk rensning, belägringar av städer och massakrer. Både FN och NATO beskyllde serberna för en stor del av det omfattande lidandet i det forna Jugoslavien, vilket bland annat visades genom NATO:s markeringar gentemot serbiska överträdelser av överenskommelser.¹⁶

Internationellt fördömdes den kroatiska och serbiska inblandningen i kriget, och det internationella samfundet ingrep alltigenom med olika diplomatiska och militära åtgärder. Flera fredsförhandlingar och fredsavtal försökte bringa slut på konflikten, vilket slutligen resulterade i det omtalade och bräckliga Daytonavtalet 1995. Avtalet satte stopp för stridigheterna samt delade upp BiH i två entiteter, Republika Srpska och Federationen Bosnien och Hercegovina. Trots att kriget officiellt var över kvarstod dess effekter av djupa etniska och politiska splittringar samt en lamslagen statsapparat.¹⁷

Krigen som uppstod i samband med upplösningen av Jugoslavien passade väl in i den konstruerade bilden av sydöstra Europa. Ända sedan det Osmanska rikets fall har Balkan i mediala, litterära och politiska sammanhang upprepar gång efter gång framställts som ett område

¹⁴ Wolke, L. E., ”Underrättelsefunktionen i internationella operationer – En studie av de svenska insatserna i Kongo, Cypern, Bosnien och Liberia, 1960–2004”, i *Militärhistorisk Tidskrift*, 2014(1), s. 140.

¹⁵ Wilhelm Agrell, *Från Början För Sent: Väst och de jugoslaviska nationalitetskrigen*, 1994, Stockholm, s. 137.

¹⁶ Edgar O’Ballance, *Civil War in Bosnia, 1992-1994*, 1995, s. 251.

¹⁷ Wolke, L. E., ”Underrättelsefunktionen i internationella operationer – En studie av de svenska insatserna i Kongo, Cypern, Bosnien och Liberia, 1960–2004”, i *Militärhistorisk Tidskrift*, 2014(1), s. 140.

uppslukat av krig, hat och konflikter.¹⁸ Vilket område som egentligen omfattas av begreppet *Balkan* är något obestämt. Somliga har använt begreppet som en synonym för sydöstra Europa medan andra har använt det för ett mer isolerat område inom Europa utan tillhörande europeisk identitet.¹⁹ Området som omfattas av begreppet karaktäriseras och frånskiljs Europa genom att olikheter inom politik, ekonomi, kultur, religion, historia och etnicitet lyfts.²⁰ Sammanställningen av dessa olikheter eller påstådda olikheter har bildat den hårda diskursen gentemot regionen. Flertalet historiker och samhällsvetare har studerat diskursen och benämner den *balkanism*. Bland andra har den bulgariska historikern Maria Todorova studerat diskursen och vidareutvecklat begreppet balkanism. Hon menar att det finns en pådrivande negativ diskurs från västvärlden gentemot det vaga området Balkan. Hon sammanfattar den stereotypa och förenklade bilden av balkanregionen som ofta framställs i västerländsk politik, litteratur och media som primitiv, våldsam och kaotisk.²¹

Med denna bakgrund ämnar uppsatsen att undersöka de offentliga svenska politiska diskurserna kring de postjugoslaviska krigerna med fokus på Kroatien, Serbien och Bosnien och Hercegovina. I samband med att diskurserna undersöks och jämförs skall även Maria Todorovas teori om balkanism prövas, som vidare presenteras härnäst.

1.2 Tidigare forskning

För att förstå de dåvarande tendenserna i svensk offentlig politisk diskurs är det nödvändigt att först granska de befintliga studierna som har belyst hur diskursiva praktiker gällande balkanregionen har utvecklats och förändrats under de senaste decennierna. Maria Todorova studerade som ovannämnt balkanism som hon menade frånskiljde sig Edward Saids orientalism. Hon inleder boken *Imagining the Balkans* med ett avsnitt där skillnaderna mellan dessa två diskuteras. Hon menar bland annat att balkanism inte var en orientalisk variation med ett Balkan tema.²² Ett argument för detta var att Balkan hänvisar till ett mycket mindre och mer specifikt geografiskt område jämfört med Orienten som täcker ett stort och mångfaldigt område. Medan Orienten rymmer en enorm mångfald i språk, etniciteter, religioner, klimat och kulturer påstås balkanområdet vara mycket mer homogent och specifikt.²³ På grund av detta framställs inte

¹⁸ Abazi, E. & Doja, A. (2017), "The past in the present: time and narrative of Balkan wars in media industry and international politics", i *Third World Quarterly*, 38(4), s. 1015.

¹⁹ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 29–30.

²⁰ Ibid, s. 30.

²¹ Ibid, s. 3–5.

²² Ibid, s. 8.

²³ Ibid, s. 13.

Balkan lika exotisk eller mystisk som Orienten. I stället kan Balkan i den västeuropeiska fantasin framstå som mer vardaglig och "prosaisk", vilket skiljer sig från de ofta romantiserade och mystifierade bilderna av Orienten.²⁴ Balkan uppfattas ofta som en övergångsregion, en plats mellan det välutvecklade Västeuropa och det mystiska Mellanöstern.²⁵ Detta synsätt leder till att Balkan beskrivs genom metaforer som "bro" eller "vägskäl" vilket antyder att regionen är på väg någonstans, men ännu inte har nått fram till fullständig civilisation eller utveckling. Detta förstärker bilden av Balkan som en region som är i behov av extern hjälp och utveckling. Trots vissa likheter mellan balkanism och orientalism, såsom att båda används för att legitimera västerländsk ideologisk hegemoni insisterar Todorova på att de är distinkta. Balkanism är en egen kategori som möjligen rör sig inom orientalismens ramar, men den har unika särdrag som skiljer den från den mer globala och mystiska bilden av en region långt bort.

Andrew Hammond har vidare bidragit till diskussionen gällande likheter och skillnader mellan balkanism och orientalism. I artikeln "Typologies of the East: On Distinguishing Balkanism and Orientalism" tar han upp hur båda diskurserna är former av exotifiering och stereotypisering av "den andre". Den andre uppstår utifrån kulturer och samhällen som anses vara annorlunda och avvikande från den västerländska normativa idealet. Genom att granska historiska och samtida exempel visar han hur balkanism och orientalism har formats och använts på olika sätt för att skapa och befästa en hierarki av makt och kultur mellan Öst och Väst. Distinktionen mellan dessa två diskurser är dock att balkanism grundas på idén om det vilda och primitiva Balkan som en kontrast till "den civiliserade" Västeuropa, medan orientalism tenderar att idealisera det exotiska och mystiska i Mellanöstern.²⁶ Genom att utforska likheter och skillnader mellan balkanism och orientalism avser Hammond ge en djupgående förståelse av hur dessa begrepp har använts för att konstruera och reproducera västerländska idéer om Östeuropa och Mellanöstern. Han betonar vikten av att vara medveten om och ifrågasätta dessa stereotyper för att främja en mer nyanserad och rättvis bild av regionerna och deras befolkning. Denna uppsats ämnar att bidra till än mer nyans gällande hur diskursen i Väst, med Sverige som exempel, såg ut gentemot Balkan. Detta kommer möjligen komplettera Hammonds och Todorovas slutsatser eller lyfta slutsatsernas brister.

En del forskning har utgått ifrån Maria Todorovas idé om balkanism för att förklara den västerländska diskursen och deras ageranden, däribland artikeln "The danger zone of Europe:

²⁴ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 15.

²⁵ Ibid, s. 16.

²⁶ Hammond, A. (2007), "Typologies of the East: On Distinguishing Balkanism and Orientalism", i *Nineteenth-Century Contexts*, 29(2-3), s. 209–211.

Balkanism between the Cold War and 9/11”. Andrew Hammond diskuterar i denna artikel diskursen förd utanför balkanregionen och dess påverkan på politik, kultur och samhälle. Hammonds studie går i linje med Todorovas slutsats om hur regionen har porträtterats och förstått av västvärlden. I sin analys tar han upp hur Balkan ofta har betraktats som en ”farlig zon” eller ”gränslinje” mellan Öst och Väst, mellan kristendom och islam, och mellan olika etniska grupper. Trots regionens nyanser porträtteras det som fixerat och oföränderligt men i viss mån alltid på väg mot försämring. Detta påvisar han genom att undersöka reseskildringar, där aktiva val görs till att resa genom industriella och förfallna delar av regionen. Berättelser som lyfts går i linje med den bild som är etablerad av Balkan, vilket driver på den negativa diskursen än mer.²⁷ Han påvisar också hur balkanismen har använts som ett politiskt verktyg för att rättfärdiga interventioner och maktprojekt i regionen, särskilt under Jugoslaviens upplösning på 1990-talet. Genom framställningen av Balkan som en plats av kaos och primitivism har västmakterna kunnat legitimera sina egna politiska agendor och militära interventioner i regionen.²⁸ Eftersom studien går i linje med Todorovas teori är det av intresse för uppsatsen att undersöka om Sverige var ett utav länderna som bidrog till denna befästning samt använde balkanism för att legitimera sina ageranden inom regionen.

I “The Past in the Present: Time and Narrative of Balkan Wars in Media Industry and International Politics” går Erika Abazi och Albert Doja ännu djupare genom att analysera hur minnet av krigen på Balkan formas och manipuleras av olika intressen inom medieindustrin och internationell politik. En central del i artikeln är förståelsen för hur historiska narrativ om Balkankrigen konstrueras och förmedlas av olika medieaktörer. De undersöker hur dessa narrativ kunde förvrängas eller förstärkas för att passa olika politiska agendor. Detta kunde framställa vissa grupper som skyldiga till konflikterna medan andra porträtteras som offer, samt förenkla de komplexa orsakerna till konflikterna för att passa ett visst narrativ. Diskursen övertygar läsaren än mer att regionen skall exkluderas från västvärlden.²⁹

Dessutom granskar Abazi och Doja hur minnet av Balkankrigen kan användas för att rättfärdiga interventioner eller för att underminera andra länders politiska legitimitet. Detta kan inkludera användningen av historiska händelser för att motivera militära ingripanden samt för att bygga koalitioner inom internationell politik.³⁰ Denna slutsats går i linje med Hammonds påstående

²⁷ Hammond, A. (2005), “The danger zone of Europe”, i *European Journal of Cultural Studies*, 8(2), s. 146–147.

²⁸ Ibid, s. 148–149.

²⁹ Abazi, E. & Doja, A. (2017), “The past in the present: time and narrative of Balkan wars in media industry and international politics”, i *Third World Quarterly*, 38(4), s. 1018–1019.

³⁰ Ibid, s. 1023–1024.

att balkanism har använts för att rättfärdiga insatser och utöva makt. Trots att denna uppsats inte skall undersöka medieindustrin är det i uppsatsens intresse att undersöka om balkanism användes inom svensk politik för att passa olika politiska agendor och ageranden, likt Abazis och Dojas undersökning påvisar inom internationell politik.

Det har även gjorts studier som har undersökt Västs reaktioner på de postjugoslaviska krigen utan att fokusera på balkanism. I boken *Från början för sent: Väst och de jugoslaviska nationalitetskrigen* utforskar Wilhelm Agrell de komplexa dynamikerna under kriget på Balkan på 1990-talet. Han analyserar den historiska kontexten som ledde till upplösningen med fokus på etniska spänningar, konflikter och politisk fragmentering. Framförallt diskuteras västmakternas och internationella organisationers roll i att hantera de jugoslaviska nationalitetskrigen, inklusive deras diplomatiska insatser, ekonomiska sanktioner och militära interventioner. Agrell är noggrann med att inte benämna konflikten ”Jugoslaviens krig” eller liknande eftersom detta skulle förenkla orsakerna samt framföra aktörerna som ondskefulla och våldsamma.³¹ Trots att balkanism inte omnämns tar han tydligt ställning mot idén eftersom han anser att den förenklade föreställningen av Balkan leder till missuppfattningar.³² Vidare utforskar han motiven bakom västmakternas politik och beslut, inklusive oro för europeisk stabilitet, mänskliga rättighetskränkningar och geopolitiska intressen. Han analyserar de utmaningar och begränsningar som västerländska aktörer ställdes inför i sina försök att lösa konflikten, inklusive oenighet bland västmakterna, konfliktens komplexa dynamik och viss tveksamhet från vissa västländer att ingripa militärt. Hans bok belyser den komplexitet och oenighet som rådde i västvärlden, vilket motsätter sig Maria Todorovas idé om en homogen västerländsk diskurs gentemot regionen.

Även andra forskare har motsatt sig delar av Todorovas teori, bland andra balkanologen Milica Bakić-Hayden. I artikeln ”Nesting Orientalisms: The Case of Former Yugoslavia” motsätter sig Bakić-Hayden idén att balkanism bara är en extern konstruktion, utan menar att det även är en kraftfull föreställning inom balkanregionen. Enligt henne internaliseras och reproduceras denna syn på Balkan av både externa observatörer och lokala aktörer vilket konstruerar deras identitet och politiska narrativ. Hon håller dock med om att begreppet beskriver en föreställning om regionen som en plats av kaos, primitivitet och våldsamt som ofta används av västerländska observatörer.³³ Medan både Bakić-Hayden och Todorova erkänner och kritiserar stereotyperna

³¹ Wilhelm Agrell, *Från Början För Sent: Väst och de jugoslaviska nationalitetskrigen*, 1994, Stockholm, s. 12.

³² Ibid, s. 153.

³³ Bakić-Hayden, M. (1995), ”Nesting Orientalisms: The Case of Former Yugoslavia”, i *Slavic Review*, 54(4), s. 920.

kring Balkan, fokuserar Bakić-Hayden mer på hur dessa stereotyper internaliseras och reproduceras inom regionen medan Todorova undersöker hur de formas och upprätthålls av externa krafter, särskilt i västvärlden. De båda bidrar till att utmana och ifrågasätta den negativa synen på regionen. Eftersom denna uppsats inte har i syfte att undersöka diskursen inom regionen lämpar det sig inte för uppsatsen att utgå ifrån eller pröva Bakić-Haydens teori.

Flertalet forskare har dock utgått ifrån både Todorovas och Bakić-Haydens angreppssätt. I Dubravka Ugrešićs artikel "The culture of lies" kan analyserna kopplas till både Maria Todorovas och Milica Bakić-Haydens teorier. Ugrešić gör en analys av hur lögn och manipulation användes som politiska verktyg under Jugoslaviens upplösning både inifrån regionen likväl som utifrån. Hon belyser hur den politiska eliten och media samarbetade för att skapa och sprida falska narrativ för att stödja nationalistiska agendor och rättfärdiga konflikter och ageranden. Ugrešić har bidragit med ännu djupare förståelse för hur konstruktioner av Balkan i västmedia och genom politiska aktörer har format omvärldens förståelse eller icke-förståelse för regionen. Hon menar att utländska politiker och strateger såg kriget som "en levande polygon" där potentiell framtid undersöktes medan det för media var ett spännande äventyr att följa.³⁴ Dessa porträtteringar, politiska manipulationer av historien och minnet formade människors identitet och uppfattningar om sig själva eller varandra inom regionen. Trots att hon kritiserar den förenklade och nedlåtande porträtteringen av Balkan utifrån samt dess påverkan på identitetsskapandet, lyfter hon även betydelsen av diskursen förd inom regionen. Artikeln som även är en bok blir därmed ett svar på teorins brister.

Även Maple Razsa och Nicole Lindstroms artikel "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tuđman's Croatia" använder sig av båda angreppssätten. Författarna undersöker användningen av Balkan som en konstruerad idé inom politisk diskurs i Kroatien under Franjo Tuđmans styre. Razsa och Lindstrom analyserar hur Tuđmans regering och dess anhängare använde sig av bilder och narrativ om Balkan för att forma en specifik nationalistisk identitet och politisk agenda. De belyser hur konceptet "Balkan" användes som en kontrast till det moderna, civiliserade Europa och som en symbol för det primitiva och underutvecklade. Genom att framställa Kroatien som "icke-Balkan" positionerade Tuđmans regering landet som en del av Västeuropa och legitimerade dess strävan efter självständighet och nationell suveränitet. Denna balkanbild användes för att skapa en fiende i form av Serbien och serberna, och därigenom rättfärdiga Kroatien i dess konflikter under det jugoslaviska upplösningskriget.

³⁴ Ugrešić, D. (1994), "The culture of lies", i *Index on Censorship*, 23(1-2), s. 41.

Genom att framställa sig själva som offer för Balkan kunde den kroatiska regeringen mobilisera stöd både internt och externt för sin politik och sina handlingar.³⁵ Artikeln belyser slutligen hur denna konstruktion av Balkan som "det andra" inte bara kom utifrån eller hade politiska syften utan även påverkade samhällets kulturella och sociala dynamik i Kroatien, vilket ledde till ökad polarisering och nationalism. Razsa och Lindstroms analys ger insikter i hur balkanismen inte endast drevs på utifrån utan även inifrån regionen. Om Tudmans retorik berodde på internaliserat hat eller om regeringen skapade idén i politiskt syfte är svårt att bevisa. Artikeln blir dock en motvikt till Todorovas idé om att balkanism inte är en föreställning som producerats inifrån regionen.³⁶

Robert D. Kaplans reseskildring och historiska undersökning i *Balkan Ghosts: A Journey Through History* utforskar balkanregionens långa historia av konflikter och strider mellan olika etniska grupper och nationer. Han exemplifierar det bland annat genom att uppvisa etniska spänningarna mellan serber och kroater, samt kroater och bosnier.³⁷ Han undersöker hur detta har format regionens identitet och det fortfarande påverkar dess politik och samhället idag. Genom att resa genom balkanregionen och intervju lokalbefolkningen ger han en unik inblick i deras tankar, känslor och erfarenheter av regionens historia och nutid.³⁸ Kaplan lyfter även hur Balkan har varit en plats för sammanstötningar mellan öst och väst, mellan kristendom och islam, och mellan olika imperier och makter genom historien. Han ger exempel på hur det osmanska imperiets expansion in i Balkan påverkade regionens kulturella och religiösa dynamik, samt hur västmakternas politiska intressen påverkade regionen.³⁹ Trots att Kaplan inte lyfter den västerländska eller inneboende diskursen i regionen är denna forskning en relevant del av forskningsläget. Kaplan analyserar de etniska konflikterna som präglat balkanregionens historia. Dessa konflikter var centrala för Jugoslaviens upplösning och hade betydande inverkan på omvärldens uppfattning om regionen. Kaplan bidrar med förståelse för konflikternas bakomliggande orsaker och hur de vidare kunde påverka den svenska diskursen. Hans forskning kommer bidra till att vägleda undersökningen i frågan om det är balkanism eller Balkans historia som påverkar diskursen.

Slavenka Drakulić ger likt Kaplan en djupgående och personlig inblick i Jugoslavien, före och under upplösningen. Boken *Balkan Express* utforskar de komplexa politiska, kulturella och

³⁵ Razsa, M. & Lindstrom, N. (2004), "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia", I *East European Politics and Societies*, 18(4), s. 630, 634–635.

³⁶ Ibid, s. 637.

³⁷ Robert D. Kaplan, *Balkan Ghosts*, 1993, New York, s. 16, 21–22.

³⁸ Ibid, s. 14.

³⁹ Ibid, s. 45.

sociala dynamikerna i Jugoslavien samt hur dessa dynamiker eskalerade till våldsamma konflikter under 1990-talet. Drakulić delar sina egna personliga upplevelser och reflektioner från sin tid i Jugoslavien, inklusive hennes möten med människor från olika etniska grupper och regioner. Den del av boken som formar forskningsläget är den mediekritik hon framför. Hon kritiserar den internationella medierapporteringen och politiska diskursen om kriget på Balkan och hur den bidrog till att förvränga och förenkla konflikternas komplexitet. Hon belyser hur medierna och politikerna ofta framställde konflikten som en evig strid mellan den onda och den goda sidan, vilket försvårade förståelsen av de verkliga orsakerna till konflikterna samt historiska och kulturella komplexiteter.⁴⁰ På grund av bristande undersökning av endast politiska diskurser gentemot regionen bildas forskningsläget även av medieundersökningar.

Det återfinns även annan tidigare forskning avhandlande de postjugoslaviska kriget, västerländska diskurser och balkanism men som har bedömts falla utanför uppsatsens forskningsfält. Forskning behandlande händelserna i regionen under och efter Jugoslaviens fall och krigens utveckling ingår inte i forskningsfältet eftersom de inte behandlar den västerländska eller svenska diskursen. Även forskning rörande europeiska och svenska insatser i regionen anses inte vara relevant eftersom uppsatsen inte behandlar vilka de svenska insatserna var utan vad som sades inför och om dessa.

Det finns en framträdande forskningslucka gällande de svenska diskurserna under perioden 1991-1995 beträffande balkanregionen. Det har dock forskats otaliga gånger på de postjugoslaviska kriget samt Sveriges insatser under dessa. I studierna som behandlar diskurserna och beslut som har varit bakomliggande för insatserna eller icke-involveringen har idén om ett problematiskt och våldsamt område varit framträdande. I vissa studier har detta påvisats mer än i andra. De svenska diskurserna har dock inte varit ett framträdande exempel på detta vilket öppnar upp för möjligheten att bidra till ny kunskap och pröva Todorovas teori.

1.3 Teori

Eftersom uppsatsen skall studera de offentliga svenska politiska diskurserna kommer undersökningen utgå ifrån diskursteori. Diskursteorin kommer att vara vägledande för att uppnå uppsatsens syfte eftersom den förklarar hur språk används för att skapa och sprida en mening samt forma samhällen. Den kommer hjälpa undersökningen att upptäcka vilka föreställningar, idéer och värderingar som var inbäddade i politikernas språk för att i sin tur påverka sociala och

⁴⁰ Slavenka Drakulić, *Balkan Express*, 1993, Stockholm, s. 12.

politiska beslut. För att kunna ta reda på svenska politiska diskurser kommer både språkets innehåll och form att analyseras i linje med kritisk diskursanalys, som vidareförklaras i metodkapitlet.⁴¹ Enligt denna syn undersöks språkets roll i maktrelationer och sociala strukturer, som i detta fall kommer vara riksdagen. Diskurser är dock inte endast en neutral överföring av information utan snarare en aktiv konstruktion av verkligheten som påverkar hur vi tänker och agerar. Dessutom används språkliga uttryck vid kritisk diskursanalys för att avslöja och problematisera maktförhållanden, marginalisering och förtryck.⁴² Inom institutioner där maktkamp förekommer är det vanligt med flertalet diskurser eftersom olika grupper försöker etablera sitt sätt att förstå och beskriva verkligheten. Därav kommer denna uppsats utgå ifrån att det kan finnas parallella diskurser. Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips förklarar vidare i boken *Diskursanalys som teori och metod* att diskurser omformas och utvecklas i kontakt med andra diskurser i kampen att bli den ledande diskursen.⁴³ Individuella politiska åtskillnader kommer dock inte representera egna diskurser utan ses som avvikande åsikter eftersom idéer och föreställningar behöver etableras för att skapa diskurser.

Diskursteorier har dock en fallenhet för att dra för generella slutsatser om hur diskurser konstruerar sociala praktiker och konsekvenser. Ofta kan delar av historien eller utvalda faktorer uteslutas från empirin för att undvika motsättningar, likväl att stora generaliseringar görs för att skapa samband. Ibland kan generaliseringarna eller förhastade slutsatser även dras på grund av fixering av betydelser vilket utesluter andra möjliga tolkningar och därmed andra möjliga resultat.⁴⁴ Hur uppsatsen skall förhålla sig till detta samt undvika att hamna i dessa fallgropar presenteras i kapitel 4.

I samband med diskursteorin kommer uppsatsen förhålla sig till Donald Davidsons välvillighetsprincip. Som en teori erbjuder principen ett ramverk för att tolka och förstå politiska uttalanden på ett sätt som antar rationalitet hos aktörerna. Genom att använda den som en teoretisk utgångspunkt kan undersökningen struktureras kring att det finns ett antagande att aktörers ageranden styrs av rationalitet och koherens. Detta är särskilt viktigt vid analys av politiska diskurser där aktörer ofta har komplexa och strategiska motiv.⁴⁵

⁴¹ Bergström, G. & Ekström, L., ”Tre diskursanalytiska inriktningar”, i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund, s. 261.

⁴² Boréus, K. & Brylla, C. S., ”Kritisk diskursanalys”, i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund, s. 305–309.

⁴³ Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, 2010, Malmö, s. 13.

⁴⁴ Bergström, G. & Ekström, L., ”Tre diskursanalytiska inriktningar”, i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund, s. 262.

⁴⁵ Gunnar Karlsen, *Språk, tolkning och argumentation: en samhällsvetenskaplig introduktion*, 2012, Lund, s. 73.

Som tidigare nämnt kommer uppsatsen även pröva teorin om balkanism, framtagna av Maria Todorova. Teorin är diskursbaserad där den tidigare förklarade fallenheten för generalisering förekommer. I teorin sker bland annat en genomgående generalisering av "Väst". Vad eller vilka som omfattas av begreppet är tvetydigt eftersom Todorova talar om Väst som inte endast ett geografiskt område utan även ett sorts system och samhälle.⁴⁶ På grund av teorins svepande slutsatser är det av intresse att testa den i relation till en diskurs inom västvärlden, utvalt Sverige.

I Todorovas teori som kritiserar den generalisering och porträttering som görs av balkanregionen är hennes upprätthållande och vidare utveckling av idén om "Väst" som en enhetlig region med gemensamma ställningstaganden kontraproduktivt. Att benämna en del av världen för "Väst" är per se inte problematiskt, men applicerande av en gemensam diskurs över en längre period till en stor region skall dock undvikas på grund av för omfattande generaliserbarhet som inte kan göras oproblematiskt. Ageranden från ett land eller union inom västvärlden beskriver hon genomgående som västliga ageranden.⁴⁷ Todorova lyfter problematiken med att göra sådana generaliseringar mot balkanregionen, bland annat i exempel där kriget mellan serberna, kroaterna och muslimerna benämns "balkankrig". I det exemplet är problematiken att kriget inte omfattade alla länder inom regionen men ändå rubricerades på så sätt.⁴⁸ Dock utgick Todorova med en vaksamhet för och en aspiration om att inte skapa kontrastereotyper av västvärlden, eftersom hon menade sig inte tro på ett homogent Väst.⁴⁹ Möjligen är det oundvikligt att skapa dessa kontrastereotyper vid utformandet av denna teori, eftersom den annars möjligen fallerar.

I boken *Imagining the Balkans* analyseras hur balkanregionen har konstruerats och förstått av utomstående, särskilt i Västeuropa och USA. Hon undersöker hur historiska händelser, politiska intressen och kulturella stereotyper har format bilden av Balkan som en "annorlunda" plats skild från den "civiliserade" västvärlden. Hon argumenterar för att den stereotypa bilden av regionen har sina rötter i flera historiska och politiska faktorer. En viktig komponent är den långa historien av konflikter och krig i regionen, inklusive imperialistiska expansioner, nationalistiska strider och etniska konflikter. Detta har ofrivilligt blivit deras arv, trots att historien är mer nyanserad än så. Dessa våldsamma händelser har bidragit till uppfattningen av Balkan som en plats av oförsonlighet och instabilitet.⁵⁰ Som många andra stereotyperingar internaliseras de hos

⁴⁶ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 42.

⁴⁷ Ibid, s. 57.

⁴⁸ Ibid, s. 54.

⁴⁹ Ibid, s. ix.

⁵⁰ Ibid, s. 198–200.

den framställda gruppen, vilket även har hänt på Balkan. Hon menar dock, olikt andra teoretiker, att befolkningen i regionen inte har bidragit eller skapat denna diskurs.⁵¹ I vilken ände en stereotyp formas är svårt att utreda men även onödigt att känna till i denna undersökning.

Todorova identifierar också den politiska användningen av balkanbilden, särskilt i samband med koloniala och imperialistiska ambitioner. Genom att framställa Balkan som primitiv och kaotisk kunde västerländska makter rättfärdiga sin intervention och dominans i regionen. Denna politiska konstruktion av Balkan som "den andre" tjänade till att stärka västerländska överläghetskomplex och legitimera deras dominans över regionen.⁵² Detta argument är dock inte applicerbart på 1990-talets "Väst" eller Balkan, då det inte fanns några västerländska imperium eller imperialistiska målsättningar. Resultatet av detta är att delar av teorin är tidsberoende, och inte kan appliceras på upplösningen av Jugoslavien på samma sätt eller med samma argument. Detta identifieras som ett utav teorins främsta svagheter. Undersökningen kommer därav utesluta den delen av teorin eftersom den inte är möjligt att pröva mot materialet.

Föreställningen om dess våldsamhet, primitivitet och kaos är resultatet av en långvarig historisk konstruktion som har förvrängt och förenklat regionens komplexa verklighet. För att motverka dessa stereotyper och förenklingar betonar Todorova vikten av att förstå balkanregionens komplexa historia och på så sätt dess kultur och politik. Hon menar att genom att ifrågasätta och utmana den negativa och förenklade bilden av området kan en mer nyanserad och rättvis förståelse utvecklas, vilket kan bidra till att krossa fördomarna om regionen samt i sin tur ta bort de från politiska kontexter.⁵³ Todorovas arbete har varit betydande för att uppmärksamma den historiska och kulturella kontexten av Balkan och dess konflikter, samt för att utveckla ett mer kritiskt förhållningssätt till västerländsk media och politik. Prövning av teorin kommer att bidra till att förstå den föreställda västerländska diskursen än mer genom bekräftande eller motsättande resultat, vilket i sin tur kommer upplysa om västvärldens diskursnyans.

För att kunna pröva teorin är det nödvändigt att indela teorins argument i kategorier. Kategorierna baseras på dem fyra igenkända argumenten från Todorovas bok, som påstås användas av Väst för att beskriva situationen på Balkan, vilket är: *uråldrigt hat mellan etnicitetsgrupper; våldsam befolkning/kultur; dåligt ledarskap; annorlunda än västeuropéer/västvärlden*. Uttryck och beskrivningar av kroater, serber och bosniska muslimer under upplösningen av Jugoslavien som går i linje med någon utav dem fyra

⁵¹ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 39.

⁵² Ibid, s. 53, 118–119.

⁵³ Ibid, s. 192.

argumentkategorierna kommer ses som tecken på balkanism. Dock krävs det att samtliga argumentkategorier berörs av de svenska politikerna för att undersökningen skall kunna påvisa användning av balkanism.

För att kunna göra en sådan kategorisering och identifiering krävs en utvecklad beskrivning av argumenten, som följer:

Uråldrigt hat mellan etnicitetsgrupper: Balkanländerna förknippas och beskrivs ofta genom historiskt etniska och nationalistiska konflikter, som vidare förklarade de postjugoslaviska krigerna under 1990-talet. Trots utomstående maktens involvering och interna ligisters ansvar för kriserna beskylls det uråldriga hatet. Detta har förstärkt stereotypen om regionen som till sin natur är våldsamt och benägen för interna konflikter och stridigheter.⁵⁴

Våldsamt befolkning/kultur: Befolkningen i regionen förknippas med inneboende våld, barbari och primitivitet. Denna stereotyp fokuserar på regionens historia av konflikter, etniska spänningar och upplevd brist på civilisation jämfört med resten av Europa.⁵⁵

Dåligt ledarskap: Regionen framställs som politiskt instabil och korrupt, med en historia av svaga institutioner och statsstyren. Denna uppfattning kontrasterar med de mer stabila och demokratiska systemen i Västeuropa.⁵⁶ Även specifika ledare har beskyllts för att driva regionen ifrån demokratin och modernisering.⁵⁷

Annorlunda än västeuropéer/västvärlden: Balkan skildras som en enligt vissa barbarisk plats skild från Västeuropa. Denna uppfattning betonar regionens kulturella och historiska skillnader, och gör den ofta till ett gränsland mellan Europa och Orienten.⁵⁸ Det som skiljer dem åt är ovannämnda föreställningar samt idén om en region som är underutvecklad, fast i traditionalism och landsbygdens stagnation. Denna stereotyp betonar en upplevd klyfta mellan moderniteten i Västeuropa och balkanregionens förmodade regression.

De fyra argumentkategorierna kan dock problematiseras och ifrågasättas. Stereotyper som våld, instabilitet och barbari är inte unika för balkanregionen. Liknande stereotyper har använts för andra regioner, inklusive delar av Asien, Afrika och till och med vissa delar av Västeuropa under olika historiska perioder. Därmed kan man ifrågasätta om balkanism är en specifik och unik kategori, eller om det snarare är en del av en bredare tendens att marginalisera och

⁵⁴ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 185.

⁵⁵ Ibid, s. 3.

⁵⁶ Ibid, s. 35.

⁵⁷ Ibid, s. 53.

⁵⁸ Ibid, s. 185.

förtrycka "den andre." Dessutom har statsstyren och ledare genomgående blivit måltavlor för kritik på grund av deras ansvar för staters tillstånd. Vidare har ledare haft tillgång till samt makt över militära institutioner vilket gjort de direkt ansvariga för krig och krishanteringar. Ännu en aspekt som kan problematisera teorin är att det vidare varit karaktäristiskt för stater att kritisera statsskick som frånskiljer sig deras egna, vilket Väst ansåg balkanländerna göra. Teorin påminner om orientalismen men ett utav faktorerna som åtskiljer dessa två är den genomgående negativa diskursen inom balkanism och mer varierande diskursen inom orientalism, menar Todorova. Orientalismen kan vara spännande och exotisk medan balkanismen är vardaglig och brutal.⁵⁹

2. Problemformulering

Under upplösningen av Jugoslavien och de postjugoslaviska krigen florerade en syn i Väst att serbernas expansionsvision var huvudansvarig för förödelsen i före detta Jugoslavien. Sympatierna med krigsoffer gick ofta till bosnier, medan serbernas lidande sällan uppmärksammades. Synen på kroaterna skiljde sig däremot från detta, då de kunde betraktas som både delvis ansvariga för krigets utbrott likväl som offer för kriget.⁶⁰ Det är dock inte överraskande att denna syn florerade baserat på lidandet som olika parter fick utstå och andra parter förorsakade. På grund av den västerländska olikartade ställningen gentemot kroater, serber och muslimer är det av intresse att undersöka om de svenska politiska diskurserna följde samma linje eller frånskiljde sig den. Dessutom är undersökningen av svenska politiska diskurser gentemot Kroatien, Serbien och BiH av stor betydelse för att förstå hur historiska konflikter och deras efterverkningar har format svensk utrikespolitik, politiska ställningstaganden och politikernas syn på Sverige. Genom att analysera dessa diskurser kan vi avslöja underliggande ideologier och politiska prioriteringar, vilket bidrar till en mer nyanserad och kritisk förståelse av Sveriges roll i internationella konflikter och humanitära insatser.

Det svenska engagemanget i de postjugoslaviska kriget var omfattande och upp emot 100 000 före detta jugoslaver mottogs i Sverige.⁶¹ På grund av detta är det meningsfullt att undersöka vilka tankar och föreställningar som låg till grund för dessa beslut men även oppositionerna. Eftersom diskurser utvecklas i samband med varandra är det relevant att undersöka samtliga

⁵⁹ Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 13–16.

⁶⁰ Razsa, M. & Lindstrom, N. (2004), "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia", I *East European Politics and Societies*, 18(4), s. 633–634.

⁶¹ Migrationsverket, *Historik*, 2022-10-11, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Vanliga-fragor-fran-journalister/Historik.html>.

diskurser som rådde inom riksdagen och inte endast de som grundade besluten. Detta kommer ge en inblick i hur diskurser påverkade det svenska engagemanget i de postjugoslaviska kriget samt vidare hur diskurser totalt sett styrde svenska engagemang i konflikter.

2.1 Syfte och frågeställning

Baserat på forskningsläget och den framträdande forskningsluckan är uppsatsens övergripande syftet att undersöka de diskurser som rådde inom den svenska politiska sfären beträffande de postjugoslaviska krigen. Mer specifikt ämnar uppsatsen att upptäcka diskurserna inom riksdagsprotokoll med fokus på Kroatien, Serbien och Bosnien och Hercegovina.

För att uppnå uppsatsens syfte skall följande övergripande frågeställning besvaras:

- Hur såg de svenska politiska diskurserna i riksdagen ut under de postjugoslaviska krigen 1991-1995 beträffande Kroatien, Serbien och BiH?

För att beröra samtliga uppsatta delar av undersökningen har huvudfrågeställningen brutits ned i flertal operationaliserande frågor:

- I vilka termer framställdes de tre länderna i riksdagen?
- Om och i sådana fall hur förändrades diskurserna över tid?
- Om och i sådana fall på vilket sätt skiljdes diskurserna åt mellan de tre länderna?

3. Material, källkritik och avgränsning

Materialet som skall användas i uppsatsen för att besvara frågeställningarna och uppnå syftet är främst riksdagens snabbprotokoll från 31 mars 1991 till 14 december 1995. Valet av datum är baserat på när kriget i Kroatien påbörjade samt när kriget i Bosnien och Hercegovina avslutades. Urvalet av riksdagsprotokollen är baserat på identifierade nyckelord. Nyckelorden som har använts i Sveriges Riksdagsdatabas är: kroat, serb och bosni. Ordvalen är baserade på vilka ord som skapade mest gynnsamma urval. Orden tar fram protokoll som nämner både länderna (Kroatien, Serbien, Bosnien och Hercegovina) och folkgrupperna som skall undersökas. Inom protokollen som genererats studeras endast uttalanden som inkluderar något utav dem ovannämnda nyckelorden. Trots att en utav folkgrupperna i BiH ofta benämns ”muslimer” är ordet för omfattande för att vara nyckelord och utesluts därav i sökningen. Antalet protokoll som uppkom ur urvalet var 709 stycken. 360 utav de angick BiH, 169 Serbien och 180 Kroatien. Vissa protokoll behandlade två eller samtliga länder och kan därav påverka

exakta antalet studerade protokoll. Samtliga har dock inte varit gynnsamma eftersom ämnena endast berördes flyktigt och inte kunde ligga till grund för en vidare analys.

När relevanta ämnen diskuterades benämndes även länders huvudstäder, vilket ökade antalet relevanta protokoll. Undersökningen väljer dock att utesluta sökningar efter dessa ord/huvudstäder eftersom mängden material redan är omfattande. Även ord som Jugoslavien och Balkan utesluts från sökningen eftersom begreppen omfattar ett större område än undersökningen skall beröra, bland annat länder som Slovenien, Makedonien och Kosovo. Avgränsningen till Kroatien, Serbien och BiH beror på varandras aktiva inblandning i kriget. Serbien var delaktiga i kriget i Kroatien såväl som i BiH, likväl som Kroatien var delaktigt i kriget i BiH. Dessa två krig hängde tätt ihop och hade stor inverkan på varandra till skillnad från kriget i Slovenien och Kosovo. Kriget i Slovenien pågick i tio dagar och hade inte en större inverkan på resten av kriget i Jugoslavien. På grund av att kriget i Slovenien pågick under en kortare period och landet snart uppnådde självständighet antas omfattningen av material som behandlar ämnet vara begränsat. Av den anledningen kan en djupare diskurs vara svår att upptäcka. I motsats var kriget i Kosovo mer omfattande men anses vara ett eget krig under en annan tid än den tid som behandlas utan en större koppling till kriget i Kroatien och BiH. Därav blir relevansen att även undersöka kriget i Kosovo svagt.

Materialvalet av riksdagsprotokoll uppvisar politiska debatter från perioden som skall undersökas vilket gör det till det mest lämpade materialet. Riksdagssammanträden är forum där politiker och partier har möjlighet att diskutera olika ämnen och propositioner samt debattera för deras ideologi. Samtliga talare får möjlighet att uttala sig i tur och ordning utan större avbrott. I samband med dessa sammanträden protokollförs alla uttalanden. Protokollföraren har inte rätt att ändra eller tolka några uttalanden, men har möjlighet att redigera stavfel och liknande. Detta gör materialet tillförlitligt. Att endast behandla riksdagsprotokoll för att få fram den fullständiga svenska politiska diskursen är dock limitativt eftersom det endast uppvisar den offentliga politiska diskursen. Hur diskursen tedde sig i privata sammanhang, vid partiernas interna sammanträden och i opublicerade dokument är relevant för undersökningen men kommer inte beröras. Den främsta anledningen är undersökningens omfång som begränsar mängden material. Materialvalet kommer uppvisa en del av de politiska diskurserna men inte de fullständiga. Det bör dock uppmärksammas att sammanhangen som de politiska debatterna och framförandena ägde rum i som skall undersökas är offentliga vilket kan påverka politikernas retorik och filtrera åsikter. Detta anses dock inte bidra med några problem för

undersökningen eftersom uppsatsen ämnar att undersöka den politiska diskursen som rådde i det offentliga rummet, och inte vad politikerna egentligen tyckte.

På grund av undersökningens begränsade storleken är det inte möjligt att uppvisa samtliga och fullständiga diskurser. För att ändå få fram tillförlitliga resultat kommer urvalet av uttalanden baseras på hur debatterna förefaller. Åsikter och ställningstaganden som genomsyrar och karaktäriserar debatterna kommer vara de främsta exemplen av diskurserna. Därutöver kommer även avvikande och utmärkande uttalanden lyftas för att påvisa nyanserna i debatterna. Dock kommer enskilda uttalanden som avviker från diskurserna inte nödvändigtvis bevisa en annan diskurs. I stället kommer dessa anses vara den enskilda politikerns synpunkt. Exempelen kommer bestå av både positiva och negativa uttalanden om de utvalda länderna och folkgrupperna för att påvisa nyanserna i de olika diskurserna, om sådana fanns. Dessutom är detta nödvändigt för att kunna pröva teorin om balkanism som påstod endast bestå av negativa föreställningar om balkanregionen.

Trots att materialvalet är relevant och tillförlitligt finns det vissa svagheter. På grund av att kriget som undersökningen skall behandla pågick på Balkan och inom det upplösande Jugoslavien fanns det en benägenhet hos politiker att slarvigt använda dessa begrepp även när specifika länder eller krig behandlades. Detta gör att möjligen relevanta dokument inte kommer studeras på grund av att det blir svårt att utläsa vilket land som diskuteras. Vid användandet av sådana dokument skulle analyserna bero på gissningsvisa tolkningar och därav opålitliga resultat.

4. Metod och disposition

I linje med en diskursundersökning och diskursteori är den bäst lämpade metod att applicera diskursanalys. Med hjälp av diskursanalys kommer undersökningen att kunna upptäcka diskurser. För att möjliggöra en så sanningsenlig analys av diskurserna kommer kritisk diskursanalys att appliceras. Teorin anser att alla diskurser är historiska och kontextuella och därav måste de undersökas i relation till kulturen, samhället och ideologin den verkar inom.⁶² I denna uppsats är det avgörande att förhålla sig till dessa faktorer för att kunna tolka dem politiska uttalandena. Exempelvis är det nödvändigt att uppmärksamma svensk historia av

⁶² Meyer, M., "Between Theory, Method, and Politics: Positioning of the Approaches to Cda", i *Methods of Critical Discourse Analysis*, red. Ruth Wodak & Michael Meyer, 2011, London, s. 3.

fredsbyggande insatser och flyktingmottaganden för att förstå den politiska ställningen i de postjugoslaviska krigen.

Metodens syfte att upptäcka maktstrukturer i linje med kritisk diskursanalys, innebär bland annat hur något, någon eller några porträtteras och kategoriseras. Michael Foucault exemplifierade detta genom att uppvisa hur kategoriseringen av "vansinniga" förändrades över tid baserat på kunskap och språkändringar. Tack vare den upptäckta diskursen kunde Foucault vidare analysera de maktstrukturer som var involverade i konstruktionen av "vansinniga" som en avvikande grupp. Han framhöll hur kunskapen om och makten över gruppen utövades av olika institutioner, experter, statsmakter med flera.⁶³ Likt Foucaults studie om kategoriseringen av "vansinniga" kommer denna uppsats studera kategoriseringen av balkanregionen och vissa av dess befolkningsgrupper. Detta kommer dock att genomföras utan målet att upptäcka maktstrukturer. Likheter kommer innebära att analysera hur olika folkgrupper och länder porträtterades och beskrevs. Uppsatsen skall undersöka svenska politiska diskurser om Kroatien, Serbien och BiH samt möjliga förändringar av diskurserna över en period av fem år. Utifrån de valda teorierna och metoderna kan de förekommande uttrycken och beskrivningarna av länderna och deras folkgrupper framträda, bland annat genom att se hur situationer, folkgrupper, ledare, militärer med mera framställdes.⁶⁴ Uppsatsen kommer dock inte att vidare undersöka maktstrukturerna bakom de undersökta diskurserna, det vill säga hur diskurserna påverkade länderna, identitetskonstruktioner eller politiska beslut. Det sistnämnda kommer endast beröras och analyseras när materialet inbegriper sådana debatter. Trots att uppsatsen behov av att identifiera mönster och teman i de politiska uttalanden går i linje med text- och innehållsanalys frångår uppsatsens fokus dessa metoder. Uppsatsen skall upptäcka politiska förhållanden och ideologiska mönster genom att analysera både innehåll och form vilket överensstämmer med diskursanalys.

Med samma metod kommer även teorin om balkanism kunna prövas eftersom det på så sätt kommer framträda om sådana porträtteringar och åsikter genomsyrade diskurserna. Prövningen av teorin kommer utgå ifrån de fyra igenkända argumenten av Todorovas teori som är: *uråldrigt hat mellan etnicitetsgrupper; våldsamt befolkning/kultur; dåligt ledarskap; annorlunda än västeuropéer/västvärlden*. Om eller när situationer i länderna, folkgruppernas och ledares handlingar beskylls utefter ovanstående argument kommer uttrycken att påvisa spår av

⁶³ Bergström, G. & Boréus, K., "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys", i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund, s. 25–26.

⁶⁴ Bergström, G. & Ekström, L., "Tre diskursanalytiska inriktningar", i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund, s. 290.

balkanism, dock behöver samtliga argument användas för att diskursen skall vara balkanistisk. Det bör dock finnas en försiktighet kring rubricerandet eftersom ett balkanistiskt uttalande endast motiverar att den framförande parten präglades av balkanism i stället för att mena att de fullständiga svenska politiska diskurserna gjorde det. Detta kommer undvikas genom att se på hur debatterna utformades, vilka åsikter som var en normalitet i stället för att utmärka sig som unika.

Svårigheten med den valda metoden är att undvika undersökarens påverkan på resultatet. Trots medvetenhet och vaksamhet kommer undersökaren inte ifrån sina egna erfarenheter, förståelser och fördomar vilket kan påverka tolkningen av texten. Detta kan orsaka att dolda meningar förbises samt uttryck misstolkas. Den mänskliga faktorn som påverkar tolkningen sätter gränser för hur subjektiv tolkningen kan bli samt vilka förväntningar som kan ställas på en diskursanalys. För att framhäva interaktionen mellan tolkaren (författaren) och det tolkade objektet (riksdagsprotokollen) kommer det pågå en öppen diskussion i undersökningen som kommer uppvisa varför och hur analyserna görs. På så sätt kommer läsaren förstå varför materialet tolkas på ett särskilt sätt men även i vissa fall hur det kan tolkas annorlunda. Detta görs med medvetenheten för språkets föränderlighet, både sedan 1991 då materialet skapades till stunden då undersökningen skrivs, samt dess föränderlighet i förhållande till framtiden.⁶⁵

Hur olika uttryck kommer analyseras och tolkas kommer framförallt bero på ordval, tonalitet, retoriska medel, vaghet och flertydighet. Politiker uttrycker sig ofta vagt i offentliga rum för att undvika att ta tydlig ställning för eller emot ämnen.⁶⁶ Detta gör att uttrycken kan bli flertydiga, vilket i sådana fall kommer diskuteras öppet i undersökningen. Detta kan i denna studie innebära uttryck som ”många barn far illa” eller ”de lyckas inte sluta fred”. I det första uttrycket är det otydligt vilket antal som anses med ”många barn” och i det andra uttrycket är det tvetydigt om de inte lyckas sluta fred för att de anses inkapabla till det eller för att de inte kommit så pass långt i fredsförhandlingarna. Diskurserna kommer vidare växa fram utefter antal aktörer som lyfter liknande åsikter och uppfattningar. Dock kommer även enstaka avvikande uttalanden att uppmärksammas för att påvisa hur debatterna såg ut men dessa kommer inte bilda diskurser.

På grund av politiska uttalandens vaghet och tvetydighet kommer uppsatsen anta politikernas rationalitet i enighet med Davidsons välvillighetsprincip. Vid analyserna av uttalanden är målsättningen att undvika missförstånd genom att tolka betydelsen av en politikers uttalanden

⁶⁵ Per-Johan Ödman, *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*, 2017, Lund, s. 237–238.

⁶⁶ Gunnar Karlson, *Språk, tolkning och argumentation: en samhällsvetenskaplig introduktion*, 2012, Lund, s. 36–37.

på ett sätt som är mest sammanhängande med kontexten och deras förväntade kunskap. Om ett uttalande verkar ologiskt eller felaktigt skall deras uttalande tolkas på ett sätt som gör det mer rimligt genom att anta att det missförstods eller att de uttryckte sig på ett otydligt sätt. I stället för att anta att personen är irrationell eller har fel eftersöks en tolkning som gör deras utsaga mer meningsfull. Valet av att förhålla sig till denna princip är även gjort för att minimera risken att analyserna påverkas av författarens egna politiska ställning, vilket minskar risken för bias i tolkningen av data. Detta reflekterar uppsatsens forskningsetiska övervägande.

För att vidare kunna jämföra resultaten mellan aktörerna och över tid kommer komparativ metod att tillämpas. Detta kommer de två sista operationaliserande frågor bidra till. Dessa frågor kommer möjligen visa på att diskurserna gentemot länderna skiljdes åt och över tid förändrades vilket än vidare skulle motbevisa teorin om balkanism. Jämförelsen kan även ge resultatet av att det inte fanns någon större skillnad mellan länderna eller åren som undersöktes. Därav kommer undersökningen fördelas i fyra delar, en del för varje undersökt land, samt en del för komparationen. De första tre delarna kommer besvara den första operationaliserande frågan eftersom uttalandena kommer uppvisa vilka termer som brukades. Undersökningens sista del kommer besvara de resterande två operationaliserande frågorna. Komparationen görs för att kunna besvara den övergripande frågan om hur de svenska politiska diskurserna såg ut i slutanalysen.

Eftersom materialet saknar sidnumreringar kommer undersökningens transparens öka genom referering till specifika politiker och partier. Dessa kommer att namnges med respekt för dess uttalanden och kontexten de framfördes inom. En sådan kontext kan vara politikernas enskilda ansvar. Skillnader i språkligt uttryck hos olika politiker kan berott på deras varierande roller som ministrar, ledamöter, partiledare och liknande. Detta kommer även bidra till att upptäcka nyanserna i diskursen och på så vis besvara den övergripande frågan. Med hänsyn till ämnets känslighet som kan väcka starka känslor och minnen, kommer uppsatsen inte att återge detaljerade individuella upplevelser, lidanden eller handlingar. Därav kommer uttalanden med sådant innehåll inte att citeras, medan resterande delar av uttalanden kommer inkluderas. Uppsatsen kommer inte heller att ta ställning till vilka parter som var skyldiga eller oskyldiga.

5. Undersökning

För att kunna följa den offentliga politiska diskursen rörande Balkan och förstå den i sin rätta kontext följer härnäst en sammanfattning av frågor och ämnen som präglade de politiska

debatterna. Förfallet av Jugoslavien kom inte som en chock likt krigets omfattning gjorde. Eftersom kriget i Jugoslavien var de första i Europa efter andra världskriget uppkom oron inför att den europeiska stabiliteten skulle rubbas. Diskursen beträffande Kroatien, Serbien och Bosnien och Hercegovina kretsade därav till dess början kring vilket ansvar Sverige och resterande länder i Europa hade i att bidra till fredsförhandlingar och fredsbyggandet. Rädslan för att kriget skulle sprida sig och rubba den europeiska stabiliteten låg till grund för ansvarsdebatten. Debatten kring dessa frågor styrdes snabbt även in på neutralitetsfrågan. Fördelarna och nackdelarna med neutraliteten eller en aktiv iblandning i medlingen vägdes och omdebatterades. Anledningen att de postjugoslaviska kriget diskuterades i samband med neutralitetspolitiken berodde till stor del på Sveriges pågående EU-medlemskapsförhandlingar.⁶⁷

Vidare blev erkännandet av de två nya staterna, Kroatien och BiH aktuella samt väl omdebatterade.⁶⁸ Debatterna kring erkännandet lades dock inte ned när staterna blev självständiga utan fortsatte drivas fram tills krigens slut. Erkännandena ansågs antingen komma för hastigt eller för långsamt, vilket användes som argument av politikerna gällande krigens fortgång.⁶⁹ I samband med att kriget fortgick diskuterades och omdebatterades även de svenska insatserna samt den föränderliga flyktingpolitiken. Undersökningen kommer dock inte gå närmare in på hur den svenska utrikes- och flyktingpolitiken såg ut eller förändrades. Dessa kommer endast beröras vid relevanta uttalanden men inte i relation till framlagda motioner och propositioner. Fokuset kommer ligga på hur uttalanden beträffande insatserna och flyktingmottagandet återspeglade den svenska politiska diskursen i stället för de inhemska politiska besluten. Detta beror på att dessa ämnen främst avhandlar ekonomiska och logistiska frågor vilket inte bidrar till att besvara undersökningens frågeställningar.

Utöver det svenska deltagandet i FN-insatserna diskuterade riksdagen även FN:s sanktionsresolutioner såsom införandet av vapenembargot och krigsförbrytartribunalen. Debatterna kretsade kring olika strategiska tillvägagångssätt för att få slut på kriget. Eftersom dessa insatser och resolutioner behandlade två eller samtliga länder berör flera uttalanden mer

⁶⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:119, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192119-mandagen-den_gf09119/html/.

⁶⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:17, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919217-mandagen-den_gf0917/ & Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192102-tisdagen-den_gf09102/html/.

⁶⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:118, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192118-fredagen-den_gf09118/html/.

än ett land. Men på grund av materialets omfång och för att undvika upprepningar kommer undersökningen förhålla sig till endast tidigare onämnda uttalanden. Uttalanden som berör mer än ett land kommer placeras under rubriken som den anses avhandla i första hand.

Införandet och upprätthållandet av vapenembargot, liksom upprättandet av krigsförbrytartribunalen diskuterades i samband med Kroatiens, Serbiens och BiH-s statsledares ambitioner. Uppfattningen om dessa styrde debatterna och diskursen kring ämnet. För att övertyga resterande politiker och möjligen civilbefolkningen användes retoriska hjälpmedel i form av målande ord och grafiska berättelser för att porträttera ett land eller dess befolkning på ett visst sätt. Det bör noteras att de svenska politikernas engagemang inte bara kunde drivas av moral och medkänsla, utan även av maktambitioner i form av att rekrytera väljare.

5.1 Kroatien

I samband med att Kroatien utropades som självständig stat påbörjade diskussionerna om ett erkännande. Debatten kring detta pågick främst mellan Nydemokraten⁷⁰ Lars Moquist och Socialdemokraten Kent Carlsson som motsatte sig och ifrågasatte utrikesministern Margareta af Ugglas. Carlsson ansåg att självständighetsomröstningen skedde demokratiskt och att det därav var lägligt att erkänna dem och upprätta diplomatiska relationer.⁷¹ Ett erkännande i linje med Carlssons tes hade möjligen snabbare gett Kroatien möjligheten att förenas med Europa och distanseras från det gamla kommunistblocket. af Ugglas bemötte Carlssons uttalande mer analytiskt, med en förklaring om de tre kriterierna som ett erkännande krävde.

Vid bedömningen av erkännandefrågan kan beträffande Slovenien och Kroatien konstateras att de folkrättsliga förutsättningarna inte heller i dag är identiska. I fallet Slovenien är de tre traditionella kriterierna för erkännande i praktiken uppfyllda: ett folk, ett territorium samt effektiv kontroll över detta. De senaste veckorna synes ha medfört ytterligare stabilisering av läget i Slovenien. Beträffande Kroatien är förutsättningarna tyvärr inte lika entydiga.⁷²

⁷⁰ Ny Demokrati var ett nyliberalt, konservativt och högerpopulistiskt politiskt parti under åren 1991 till 2000. Partiet satt i riksdagen från 1991 till 1994.

⁷¹ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:17, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919217-mandagen-den_gf0917/.

⁷² Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919237-tisdagen-den_gf0937/html/.

Carlssons fortsatta ställning var dock att Sverige skulle erkänna Kroatien brådslande:

När det gäller Kroatien är läget litet annorlunda. När Kroatien utropade sig själv som självständig stat angreps landet av Serbien och den federala armén. Det finns i den svenska utrikespolitiska historien exempel där Sverige faktiskt har erkänt länder. Vi har t.ex. Angola 1975, när Sverige, trots att trupper stod en mil utanför huvudstaden, faktiskt gjorde ett erkännande. Det var ett sätt att markera att Sverige ville få slut på striderna.⁷³

Trots Carlssons framförda resonemang och jämförelse förhöll han sig mer till egna politiska viljor än folkrätten. Kroatien hade för tillfället trots allt inte ett folk att bygga stat på. Fastän landet territoriellt enade folkgrupperna fanns det viljor hos en del kroatienserber att tillhöra Serbien. Att ledningen dessutom inte hade effektiv kontroll över dessa skulle vidare uppdragas i kriget.

Som ovan exemplifierat rådde en oenighet kring erkännandet av den kroatiska självständigheten. Diskussionerna kring ämnet fortsatte även efter det internationella och svenska erkännandet. Moderaten Göran Lennmarker menade att det fördröjda erkännandet av Kroatien möjligen underlättade det serbiska angreppet mot landet. Med det argumentet i åtanke erkändes BiH brådslande av det internationella samfundet i hopp om att det skulle förhindra en kroatisk och serbisk annektering. Det skulle visa sig att erövringsplanerna inte stoppades utav en internationell etikett.⁷⁴ Debatter om beslut som inte gick att ändra på visar att diskussionerna om Kroatien inte alltid handlade om att vilja bidra eller förändra situationen i dessa länder utan snarare om att visa upp ens politiska ställning samt kritisera andras.

I samband med att självständighetserkännandet diskuterades benämnde utrikesministern situationen i Kroatien som jugoslavisk genom att bland annat säga: ”striderna i Jugoslavien”.⁷⁵ Trots att hon aktivt talade om Slovenien och Kroatien valde hon att kalla dem Jugoslavien. Ett sådant begreppsval involverade aktörer som inte deltog eller direkt berördes av striderna. Att se länderna i det förfallande Jugoslavien som homogena och i direkt påverkan på varandra kan leda till missuppfattning om konflikterna. Eftersom utrikesministern tydligt uppvisade

⁷³ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919237-tisdagen-den_gf0937/html/.

⁷⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

⁷⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919237-tisdagen-den_gf0937/html/.

medvetenhet om Kroatien och Sloveniens heterogenitet bör uttalandet om Jugoslavien analyseras med försiktighet. Baserat på välvillighetsprincipen anses uttalandet ha varit en förnuftig handling och inte ett misstag. Därav kunde ett sådant uttalande ha använts konsekvent för att visa på att dessa länder ännu inte är självständiga och bör vidare klassas som tillhörande Jugoslavien. Ordvalet upplyste om synen utrikesministern hade innan Kroatien erkännande. Att Kroatien kallades för Jugoslavien trots sin utropade självständighet reflekterar den tydliga ståndpunkten i frågan.

Som ovannämnt diskuterades även neutralitetsfrågan frekvent i början av kriget i Kroatien. Bland andra ansåg Vänsterpartisten Gudrun Schyman att upprätthållandet av en neutral ställning till situationen i Kroatien vore till Sveriges och Europas fördel. Detta motiverades genom neutrala medlares betydelse vid konflikter. Hon sade:

Min uppfattning är att det är bra med en aktiv neutralitetspolitik, och jag tycker att Sverige i dag borde vara mycket mer aktivt i sin neutralitetspolitik än vad man är. Jag menar att det kommer att uppstå konflikter i världen, som kanske mer kommer att handla om nord och syd än om öst och väst, där det kommer att vara mycket värdefullt för många länder att det också finns neutrala, alliansfria brobyggande länder, som kan medla i konflikter.⁷⁶

Uttalandet kan tolkas som om skydd av Kroatien inte var värt att mista neutraliteten för. En sådan tolkning kan dock misstas för att handla om specifikt Kroatien, att det inte var ett land värt att offra så pass mycket för. I stället handlade Schymans uttalande mer om Sverige och den svenska befolkningens bästa. Detta framgick vidare när hon uppvisade den underliggande oron att svenska värnpliktiga skulle bli tvungna att delta i internationella insatser om Sverige anslöt sig till EU samt minskade sin neutralitet.

Det kommer att bli de befolkningstäta ländernas ministrar som genom att forma sina majoriteter kommer att avgöra på vilket sätt Sverige skall agera vid kommande militära konflikter runt om i världen. Det är följden av ett medlemskap i den europeiska unionen.⁷⁷

Dåvarande statsminister Carl Bildt motsatte sig vänsterns idé om att minskad neutralitet skulle vara till Sveriges nackdel. Han menade att problemet var att: ” man är så låst vid gamla

⁷⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:119, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192119-mandagen-den_gf09119/html/.

⁷⁷ Ibid.

blockstereotyper i sin bild av den europeiska utvecklingen.”⁷⁸ I stället gav han stöttning till de europeiska fredsanskränkningarna.⁷⁹ Centerpartisten Olof Johansson uttryckte dessutom att den militära alliansfriheten inte skulle hotas av militära insatser i de postjugoslaviska krigen:

Vi ser inte Sveriges militära alliansfrihet som en hämsko för våra möjligheter att delta i bygget av ett säkrare Europa och en tryggare värld. Det är ingen hämsko för ett engagemang. Tvärtom har vi möjligheter att med alliansfriheten som grund gå i spetsen för fredsarbetet utan att svikta i våra förpliktelser mot stater som vi samarbetar med.⁸⁰

Vänsterpartiets ställningstagande kan tydas bero på synen av ett oenhetligt Europa vilket i sin tur minskade plikt känslan inför fredsanskränkningarna. Schyman lyfte dessutom att bibehållandet och utvecklandet av neutralitetspolitiken skulle gynna framtida konflikter mellan nord och syd, vilket var det främsta intresset för Sverige. Uttalandet skulle möjligen utifrån det teoretiska ramverkets kategorier kunna ge sken av att Kroatien inte ansågs tillhöra det Europa som var av intresse att beskydda. Att argumenten för att skydda den svenska neutraliteten framfördes redan innan kriget och samband med medlemskapsförhandlingarna med EU försvagar den direkta korrelationen med teorin om balkanism. Därav vore det ett misstag att tolka det vaga uttalandet som uppenbart balkanistiskt. Schymans ställningstagande berodde möjligen på den geografiska närheten till kriget. Det fanns grund för ökad försiktighet vid konflikter i närområdet eftersom kriget i Kroatien enligt vissa förväntades påverka den europeiska stabiliteten, som uppvisas senare i undersökningen. Detta står i kontrast till konflikter som äger rum långt borta där avståndet i stället skapar distans till problemet vilket kan göra det lättare att ta tydliga ställningstaganden till eller ingripa utan omedelbar rädsla för direkta konsekvenser.

De fredsbevarande insatserna och förhandlingarna motiverades av utrikesministern med att konflikten i Kroatien endast kunde upplösas genom västerländsk och rysk medverkan:

⁷⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:119, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192119-mandagen-den_gf09119/html/.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:64, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949564-onsdagen-den_gi0964/html/.

En politisk lösning av konflikterna i Bosnien-Hercegovina och Kroatien kan bara nås inom ramen för Vance-Owen planen med aktiv amerikansk och rysk medverkan och med stöd av en omfattande fredsbevarande insats.⁸¹

Enligt detta uttalande ansågs Kroatien odugligt att skapa fred och var därav beroende av utomstående krafter deltagande i fredsförhandlingarna. Nydemokraten Lars Moquist menade dessutom att: ”Serber, kroater och bosnier försöker alla kapa åt sig mesta möjliga innan man sluter en fred som sedan alla vill riva upp så snart det går.”⁸² De ansågs därmed inte endast inkapabla till att sluta fred utan även ovilliga att göra det. Denna syn visar på förekomsten av balkanism eftersom de kroatiska ledarna ansågs inkapabla till att lösa konflikten utan utomstående makter. Med Andrew Hammonds tidigare forskning i åtanke kan de svenska politikerna ha framställt landets regering som inkapabel i syfte att rättfärdiga sin involvering. Involveringen skulle vidare vara möjligheten att uppnå den svenska politiska agendan som var att hjälpa Kroatien att bli demokratiskt. Denna syn på den kroatiska ledningen kan möjligen gå i linje med Todorovas teori om att Väst anser att ledare i balkanregionen är dåliga på att lösa konflikter. Att vissa svenska politiker ansåg att den kroatiska ledningen inte var kapabel till att lösa konflikten med Serbien kan delvis bero på balkanism. Men utrikesministerns uttalande kan även tolkas att på grund av konfliktens komplexitet var ledarna i behov av medlare och fredsbevarande insatser.

De fredliga insatserna underbyggdes inte endast med att upplysa om kroaternas nöd. Andra påstod att det var ett europeiskt ansvar att skydda befolkningen som ville leva fredligt. Folkpartisten Lennart Rohdin uttryckte det så här: ”Det är vårt gemensamma ansvar gentemot de hundratusentals enskilda människor i det forna Jugoslavien som inte vill delta i hatet och terrorn. De som, liksom vi, vill leva i fred, demokrati och med respekt för grundläggande fri- och rättigheter.”⁸³ Enligt honom var inte endast folket i Kroatien utsatta för våld utan även resterande Europa genom det gemensamma kulturarvet.⁸⁴ I linje med det sade Kristdemokraten Margareta Viklund:

Kriget i Jugoslavien får aldrig uppfattas som en olycklig och isolerad företeelse i Europas sydöstra hörn. (...) Men minst lika viktigt är att man får

⁸¹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/.

⁸² Ibid.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid.

ordning på den instabilitet som situationen i det forna Jugoslavien orsakar hela den internationella säkerheten.⁸⁵

I de sistnämnda uttalandena porträtterades bland annat Kroatien som en given del av Europa vilket motsätter sig Todorovas teori om synen på kroater som annorlunda än européer. Kriget berörde hela Europa och kroater likställdes med svenskar. Rohdin var dessutom inte den enda som visade förståelse för att det fanns en utbredd fredstanke hos den kroatiska befolkningen. Den uppfattningen var även etablerad hos politiker inom andra partier, så som Socialdemokraterna och Centerpartiet. Befolkningen var enligt dem fredliga offer som Sverige och Europa hade i uppgift att skydda. Socialdemokraten Maj Britt Theorin uttryckte, med stöd från Centerpartisten Birgitta Hambraeus att det:

I Bosnien-Hercegovina, Kroatien, Serbien och övriga delar av f.d. Jugoslavien finns det ett civilt samhälle som inte önskar denna konflikt. Fredstanken är stark och utbredd i alla republikerna. Politiken måste enligt vår mening formas efter dem som vill fred och nationell uppbyggnad, inte efter frigrupperns agerande.⁸⁶

Den civila befolkningen som inte önskade krig terroriserades och hetsades till det av likväl externa som interna krafter. I Krajinaområdet var hetsen till hat mellan folkgrupper märkbar. Krajinaområdet var till stor del bebott med kroatienserber som med stöttning av Serbien och den Jugoslaviska folkarmén (JNA) bildade den icke erkända serbiska republiken Krajina. Området var drabbat utav hårda strider från både den serbiska och kroatiska sidan fram tills området blev FN-kontrollerat.⁸⁷ I samband med den långsamma utvecklingen till hållbar fred i område talade af Ugglas med Kroatiens utrikesminister: ”Jag framförde också till Kroatiens utrikesminister i går att det nu är viktigt att precisera tillräckligt långtgående garantier för den serbiska minoriteten i de FN-kontrollerade områdena.”⁸⁸ Uttalandet uppvisar att utrikesministern med regeringens stöttning var av uppfattning att båda parter ansvarade för att

⁸⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929399-mandagen-den_gg0999/html/.

⁸⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

⁸⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:38, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939438-tisdagen-den_gh0938/html/.

⁸⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:78, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939478-onsdagen-den_gh0978/html/.

skydda befolkningen som ville återgå till fredlig samlevnad. Kroatien bar också ansvaret för omständigheterna.

Moderaten Göran Lennmarker beskyllde i stället serber för kriget i Kroatien men motsatte sig den balkanistiska föreställningen att befolkningsgrupperna hatade varandra och var villiga att bruka våld. Lennmarker delade inte den västliga föreställningen om ett djupt rotat hat mellan befolkningsgrupperna och betonade att det inte var en fråga om inbördeskrig utan snarare ett angreppskrig:

Det handlar alltså inte om något slags spontant inbördeskrig där befolkningsgrupper som på något sätt skulle hata varandra har tillgripit de vapen de hade att tillgå. Detta är en missuppfattning som ofta dominerar den folkliga föreställningen om det här kriget. Det har också varit en av huvudorsakerna, tror jag, till att det har varit så svårt att i västvärlden få en kraftig opinion mot kriget -- det är så trassligt där nere, folk hatar varandra. Därför får man ett slags känsla av att det inte lönar sig att ingripa när människor tycker så illa om varandra att de tillgriper vapen. Detta menar jag är en i grunden falsk bild. Det är ett angreppskrig, och det skall ses som detta.⁸⁹

Lennmarker antydde en vilja att omdefiniera konflikten och den västliga föreställningen. Vad som dock låg till grund för konflikten i Kroatien och deras inblandning i konflikten i BiH fanns det delade meningar om. Rohdin uttryckte att: ”Minnet av historien är en av de bidragande faktorerna till den hatets spiral vi ser i det forna Jugoslavien.”⁹⁰ Vilken del av historien och vilket hat han åsyftade är otydligt. Hatet i form av våld och krig var dock närvarande i både Kroatien och BiH och är därmed den mest sannolika tolkningen. Genom att framhäva ”minnet av historien” indikerar han att det fanns en långvarig historisk kontinuitet av konflikter och spänningar som hade format regionens politiska och sociala landskap. Hänvisningen till ”hatets spiral” pekar möjligen på det långvariga mönstret av antagonistiska relationer mellan olika etniska grupper i regionen. Uttalandet betonar därmed vikten av att förstå de historiska händelserna som formade dessa spänningar för att kunna bemästra dem.

⁸⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

⁹⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/.

Det uppstod även en diskussion om användningen av propaganda i Kroatien. Bland andra spekulerade Socialdemokraten Pierre Schori kring den statliga propagandans påverkan på kriget. Han menade att den kroatiska kontrollen över landets medier ha varit en anledning till att kriget bröt ut.

Här finns utrymme för att agera och att ta initiativ från den svenska regeringens sida för att stödja det fria ordet, något som är så viktigt för att motverka den krigspropaganda som har underblåst motsättningar och som kanske var själva orsaken till det direkta utbrytandet av kriget.⁹¹

Det är dock svårt att utläsa något samband mellan den kroatiska statliga propagandan och utbrytandet av kriget. Däremot framkommer det att medieapparaten spelade en betydande roll i att forma opinionen och förstärka spänningarna under konflikten. Den svenska förståelsen för propagandans omfattning och inflytande framgår inte förutom att medieapparaten fullständigt styrdes av staten. Kjell Magnusson beskrev situationen som: ”att media i Serbien faktiskt är friare än i Kroatien”.⁹² Detta uttalande ger en inblick i de svenska politikernas förståelse för den kroatiska medieapparaten. Politikerna visade tydligt att de kritiserade och motsatte sig denna mediekontroll genom att diskutera möjligheten att upprätta svenska utlandssändningar samt nyttja FN-styrkorna till informationsspridning. Schori sade: ”det har talats om att man skulle upprätta något slags Mediawatch, där exempelvis Sveriges Radios utlandssändningar skulle kunna göra sin del (...)” och Hans Magnusson tillade att: ”FN:s styrkor i Kroatien, UNPROFOR, har försökt att utnyttja sig av kroatisk TV för att sprida information även i de zoner som man skyddar.”⁹³

Indirekt kritiserades den kroatiska ledningen på grund av den skapade mediesituationen. Därmed fanns det enligt riksdagen en korrelation mellan kriget och det dåliga och problematiska ledarskapet. Detta går i linjer med uppsatsens teoretiska ramverk där situationen i Kroatien skyllades på dåliga ledare. Baserat på den västerländska synen som genomsyrades av demokratiska ideologier var det ovanstående ställningstagande förväntat.

⁹¹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

⁹² Utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU21, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/situationen-i-det-tidigare-jugoslavien_gg01uu21/html/.

⁹³ Ibid.

Ledningen kritiserades vidare på grund av den förmodade överenskommelsen med Serbien om att dela upp BiH sinsemellan. Kritiken lyftes i samband med möjliga sanktionspaket diskuterades. Det florerade ryktet i Väst om presidenternas plan hade hög trovärdighet inom Folkpartiet vilket de menade låg till grund för den kroatiska aggressionen i BiH. Folkpartisterna Håkan Holmberg och Lennart Rohdin uttalade sig om detta. Holmberg framförde:

Vi har nu ett läge där serber och kroater av allt att döma gör sitt bästa för att slutföra den uppdelning av den internationellt erkända staten, medlem i FN och den europeiska säkerhetskonferensen, Bosnien--Hercegovina, som så många under ganska lång tid spekulerat om.⁹⁴

Varpå Rohdin tillade:

Få kan betvivla vad som varit den kroatiska ambitionen i Bosnien-Hercegovina. Ryktena om att Milosevic och Tudjman för flera år sedan kommit överens om att sinsemellan dela Bosnien, har tyvärr alltför hög trovärdighet. Bevisen på den kroatiska aggressionen i Bosnien-Hercegovina är väl så klara (...).⁹⁵

Det är framträdande att ryktet övertygade Folkpartiets politiker som baserade sina ställningstaganden därefter. Ännu en gång var det problematiska ledarskapet orsaken till konflikten, enligt svenska politiker. Att statsledningar tillskrivs huvudansvaret för konflikter och krig är emellertid förekommande i hela världen, inte endast i balkanregionen. Trots att dessa uttalanden går i linje med idén om balkanism bör det påpekas att en stats delaktighet i krig allra oftast styrs av den politiska ledningen. Enligt Todorovas teori är balkanism en sammansättning av de identifierade argumenten medan ovannämnda uttalanden endast instämde med ett utav dem. Att det förekommer vad som går att tolka som balkanistiska inslag behöver således inte betyda att balkanism var styrande.

Det fanns dock en skillnad mellan ansvarsbördan lagd på Serbien kontra Kroatien. Kroatien ansågs numera bära en stor del av ansvaret för folkmordet i BiH men behövde inte bemöta konsekvenser i samma utsträckning som Serbien. Diskussioner om likvärdiga sanktioner mot Kroatien skedde i samband med att det internationella samfundet ökade sin kritik gentemot

⁹⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:122, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293122-fredagen-den_gg09122/html/.

⁹⁵ Ibid.

Kroatien under krigsutvecklingen. Tonaliteten hade numera övergått från att endast presentera Kroatien som offer till att vara både offer och angripare. Gällande konflikten i BiH ansåg däribland Folkpartiet i linje med tidigare uttalanden att Kroatien numera var lika ansvariga och våldsamma som Serbien. Rohdin anförde: ”Jag kan inte se någon anledning att göra någon som helst skillnad mellan Zagreb och Belgrad när det gäller deras ansvar för Bosnien och vad de har för sig.”⁹⁶ Margareta af Ugglas med andra åtskilde dock dessa två parter utan att förminska någons ansvar: ”Även om kroater begår fruktansvärda illdåd i Bosnien och bosnienkroaterna bedriver en oacceptabel politik, vill jag ändå göra en skillnad mellan den serbiska aggressionen och den politik som bedrivs av kroaterna. Jag tycker att det finns en betydande skillnad.” Skillnaden påstods vara att: ”Det finns en betydligt större lyhördhet hos kroaterna för vad det internationella samfundet tycker.”⁹⁷ Omvärldens och Sveriges respons på de två länders aggressioner i BiH var inte likartad eftersom det fortsatt fanns förhoppning om att uppnå en överenskommelse mellan Kroatien och BiH, medan en sådan förhoppning gällande Serbien hade förtvinat. Det uttryckte Socialdemokraten Pierre Schori:

Vi har också sagt nej till sanktioner mot Kroatien. Som vi ser det är det just nu ett väldigt tryck på Kroatien att dra sig ur sin militära inblandning i Bosnien. Därför vill vi inte gå in omedelbart med krav på sanktioner -- det pågår nu något slags förhandling.⁹⁸

Trots att diskussionerna om Kroatiens ansvar för samt inblandning i det bosniska kriget ändrades och skiljdes åt bestod grundidén om att kriget inte hade orsakats av något uråldrigt hat. Genomgående i riksdagsprotokollen från 1991 till 1995 är påpekanden att kriget i Kroatien och BiH bör ses som angreppskrig drivna av politiska aktörer. Det fanns en medvetenhet i debatterna om att det hat som närvarade under dessa krig inte var inneboende sedan tidigare utan växte fram under konflikterna. Moderaten Göran Lennmaker, menade att det dessutom inte ens var en etnisk konflikt, trots att den kroatiska ledningen motiverade sina aggressioner och förklarade det serbiska angreppet på så sätt. ”Lärdomen av det är att detta inte är en etnisk konflikt utan en planerad konflikt, en avsiktlig aggression. (...) Men allt eftersom konflikten

⁹⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:38, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939438-tisdagen-den_gh0938/html/.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/.

har vuxit fram har naturligtvis också hatet kommit att växa fram till följd av konflikten.⁹⁹ I linje med den uppfattningen uttryckte utrikesministern hopp om att befolkningen i Kroatien skulle välja rätt ledare.

Vi måste naturligtvis hoppas och önska att befolkningen såväl i Bosnien som i Serbien-Montenegro och Kroatien skall inse att det är ledare som är för folkförsoning, för ett mångkulturellt samhälle och för demokrati som man måste välja till makten i respektive land. Vi får aldrig glömma att de fälor som i dag utspelar sig är krigsherrarnas ansvar.¹⁰⁰

Baserat på den gemensamma uppfattningen att Kroatiens befolkning ville ha fred och samexistera med resterande folkgrupper motsätter sig af Ugglas uttalande om att befolkningen år 1994 inte hade insett att regeringen motarbetade befolkningens idealbild. Trots att uttalandet är hoppfullt närvarar även en tonalitet som underdrev den kroatiska medvetenheten hos fredsoppositionen.

Det krig som krigsherrarna dock utförde ansågs enligt Kristdemokraten Margareta Viklund likna ett krig från medeltiden på grund av dess brutalitet. ”Någon sade här att kriget i det forna Jugoslavien är ett modernt krig. Det kan jag inte anse. Som många andra anser jag i stället att det kriget, med tanke på råheterna, är som ett krig på medeltiden.”¹⁰¹ Jämförelser med andra sorters krigföring och krig förekom sporadiskt under hela undersökningsperioden. Brutaliteten av dessa krig, där Kroatien medverkade jämfördes även med andra världskrigens lidande. Främst handlade jämförelsen om en bristande europeisk sympati både under andra världskriget och postjugoslaviska kriget. Centerpartisten Marianne Andersson sade: ”Jag tänker ofta på vad människor sade vid andra världskrigets slut, när allt det fasansfulla som då hade hänt uppenbarades för människorna: Detta får aldrig hända igen. Och ändå händer det igen.”¹⁰² Jämförelser av denna sort bör ses som ett retoriskt verktyg som användes för att delvis lyfta den våldsamhet som bland andra kroater brukade och utsattes för. Ett syfte med jämförelsen av detta kan ha varit att engagera samtliga partier till att ombesörja den utsatta civilbefolkningen till

⁹⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

¹⁰⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/.

¹⁰¹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:51, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939451-torsdagen-den_gh0951/.

¹⁰² Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

skillnad från den svenska neutraliteten under andra världskriget. Det förespråkades att det primärt skulle innebära fredsbyggande insatser, ekonomiskt stöd och flyktingmottagande.

Flyktingpolitiken stod högt på agendan ända sedan kriget i BiH inleddes. Anledningen till att det lyfts under denna rubrik beror på det nära sambandet det hade till situationen i Kroatien. En stor mängd civila från BiH sökte tillflykt i närområdet, främst Kroatien. Detta resulterade i att kostnaderna för flyktingmottagandet blev för omfattande för landets ekonomi som även för tillfället var krigsdrabbat. Kroatiens åtgärden blev en stängd gräns mot BiH vilket ökade antalet illegala flyktingar.¹⁰³ Sverige försökte genomgående underlätta flyktingtrycket från Kroatien samtidigt som den humanitära hjälpverksamheten på plats stöttades.¹⁰⁴ I samband med flyktingmottagandet av våldsutsatta personer, främst kvinnor uppkom en rad frågeställningar och utmaningar. Ett utav funderingarna var hur det svenska systemet skulle omhänderta sexuellt torterade personer med psykiska skador och trauman. Kulturministern Birgit Friggebo informerade regeringen om att utbildningar och åtgärder hade tagits för att kunna omhänderta flyktingar med psykiska skador eftersom Sverige inte besatt sådan erfarenhet.

En annan sak är, att vi i Sverige av naturliga skäl har brister i våra kunskaper om psykiska krigsskador. Men det pågår redan verksamhet för att samla och systematisera sådan kunskap. Vi bör alltså med tiden få förutsättningar att kunna förbättra vården av dessa flyktingar.¹⁰⁵

Ett utav åtgärderna som eftersöktes var även att kvinnor från bland annat Kroatien skulle ha tillgång till kvinnliga tolkar som ej var av serbisk härkomst. Centerpartisten Marianne Andersson med stöd från bland andra invandrarministern och Moderaten Gullan Lindblad sade: ”Det är av största vikt att dessa kvinnor får kvinnliga tolkar och kvinnliga offentliga biträden.”¹⁰⁶ Frågorna gällande flyktingkvinnor från bland annat Kroatien drevs utav åtta kvinnliga ledamöter över partigränser som tog hjälp av bland andra en kroatisk kvinnlig läkare i Sverige.¹⁰⁷ Flyktingpolitiken för kvinnor från Kroatien visade att den gemensamma faktorn att vara kvinna oavsett deras olika bakgrunder, var en drivande faktor för engagemanget.

¹⁰³ Utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU21, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/situationen-i-det-tidigare-jugoslavien_gg01uu21/html/.

¹⁰⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/.

¹⁰⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929399-mandagen-den_gg0999/html/.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

Diskursen styrdes därför inte enbart av politiska ideologier och krigets utveckling, utan också av könstillhörighet och personliga samband.

Den övergripande flyktingpolitiken var däremot mer splittrad. I linje med Nydemokraternas flyktingpolitik menade partipolitikern Lars Moquist att: ”Sverige borde ha satsat sina pengar på att hjälpa människorna i deras egen närhet. Alla vet ju att vi hade kunnat hjälpa mångdubbelt fler om vi inte hade dragit in dem i det svenska asylsystemet.”¹⁰⁸ Frågan var dock inte så pass enkel att lösa. Ett utav anledningarna var att den kroatiska flyktingpolitiken innebar återvändningspolitik som tvingade bosnier med kroatiska pass att återvända till fria områden i BiH, förklarade Miljöpartisten Ragnhild Pohanka genom att hänvisa till Kroatiens flyktingministerns uttalande.

Den 21 mars 1995 bekräftade Kroatiens flyktingminister dr Adelbert Rebic att bosnier med kroatiska pass som kommer från de fria områdena i Bosnien-Hercegovina skall återvända dit. Där nämns inte att fred i Bosnien-Hercegovina är ett krav. Kroatien lovar skydd och flyktingstatus åt bosnier som flytt från serbdominerade områden i Bosnien-Hercegovina, och de tas om hand i mån av plats. Man har där stora svårigheter, och det måste vi också förstå. De andras återvändande sker under administrativt tvång.¹⁰⁹

I och med krigets utveckling och informationsflödet blev det dessutom känt att bosniska flyktingar inte behandlades till fullt väl i Kroatien. Följaktligen vädjade bland andra Folkpartiet till ett ökat flyktingmottagande i Sverige:

Med de informationer som nu når oss om hur bosniska flyktingar behandlas i Kroatien framstår det som nödvändigt att nu kraftigt öka det svenska flyktingmottagandet från området. I all ödmjukhet vill jag vädja till regeringen att medverka till det.¹¹⁰

I och med det stora flyktingmottagandet diskuterades hur dessa nyanlända kunde bidra till samhället. Socialdemokraternas förslag var: ”Motionerna gäller också att man engagerar

¹⁰⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:18, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929318-fredagen-den_gg0918/html/.

¹⁰⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

¹¹⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:47, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949547-onsdagen-den_gi0947/.

flyktingar och invandrare från f.d. Jugoslavien i det kommande återuppbyggnadsarbetet och förberedelserna för det.”¹¹¹ Margareta Viklund, tillhörande Kristdemokraterna såg även möjligheten för flyktingar att bidra till krigsförbrytarundersökningar. ”Enligt vad jag har fått reda på lär FN söka personer -- läkare, jurister och socialarbetare -- som kan serbokroatiska för att i Kroatien intervjua flyktingar som har utsatts för krigsförbrytelser. Vi har i vårt land många sådana flyktingar.”¹¹² Den delade meningen var att många utav flyktingarna var välutbildade, både i Sverige som Kroatien. Detta lyfte Socialdemokraten Maj Britt Theorin i samband med flyktinganläggningar i Kroatien: ”Det råder ingen brist på lämplig personal, enligt bl.a. Christina Doctare, som arbetar på platsen, men väl brist på direkt ekonomiskt stöd.”¹¹³

Diskurserna skiljde sig drastiskt åt inom flyktingpolitiken eftersom vissa ansåg att hjälpen skulle ske på plats medan andra ansåg att den bästa hjälpen var att mottaga flyktingar. Något som ändå var gemensamt var uppfattningen om kroatiska flyktingars kunskap och kompetens. Om det fanns en motsättande mening kom den inte till uttryck i riksdagen. Uppfattningen om en utbildad befolkning från både Kroatien och BiH motsätter sig den påstådda västerländska idén om en omodern och ociviliserad befolkning. På så vis motsätter sig ovanstående uttalanden en stor del av den presenterade tidigare forskningen och Todorovas teori om en genomgående negativ diskurs.

5.1.1 Sammanfattning

Det framgår att kunskapen om Kroatien, deras situation och deras ageranden i samband med politiska värderingar låg till grund för hur landet, befolkningen och flyktingarna framställdes. Med den framförda medvetenheten om den historiskt negativa bilden av regionen agerade flertalet partier aktivt för att motsätta sig denna. Politiker med högst tillförlit och skickligast retorik hade stor inverkan på situationen i Kroatien. Bland andra visades de åtta kvinnliga politikerna ha stor makt över hur de kvinnliga flyktingarna från Kroatien skulle bemötas och omhändertagas. Trots olika motiv för engagemanget i krigen framkommer den makt svenska politiker besatt. Politikernas uttalanden formade varandras och spekulativt möjligen samhällets syn på Kroatien och de postjugoslaviska krigerna. Dessutom besatt de även viss makt över hur

¹¹¹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/.

¹¹² Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:51, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939451-torsdagen-den_gh0951/.

¹¹³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929399-mandagen-den_gg0999/html/.

situationen i Kroatien och BiH skulle utvecklas genom flyktingpolitiken, hot om sanktioner, fredsinsatser, ekonomiskt stöd med mera.

5.2 Serbien

Den svenska politiken uppvisade att både Kroatien och Serbien ansågs skyldiga till kriget i BiH, men Serbien ansågs som huvudansvariga på grund av det täta samarbetet med bosnienserber. Bosnienserber hade inte möjlighet att nå sådan framgång utan stöttning från den serbiska ledningen och JNA, framförde Folkpartisten Lars Leijonborg:

Men det är regimen i Belgrad, med sin blandning av gammelkommunister och nationalister, som nu bär det största ansvaret för det krig som pågår mot den bosniska civilbefolkningen. Utan den regimen massiva stöd skulle inte de bosniska serberna kunna fullfölja sitt utrotningskrig.¹¹⁴

I samband med denna iakttagelse fördömdes de Serbienstödda aggressionerna i BiH av både Sten Söderberg och utrikesministern. Utrikesministern framförde:

Folkomröstningen om självständighet bojkottades av den serbiska folkgruppen. Denna inställning rättfärdigar självfallet inte det våld som tillgripits. (...) Det är naturligtvis vår fasta förhoppning att det internationella samfundet genom att utöva tryck på Serbien skall kunna få ett slut på våldshandlingarna i Bosnien-Hercegovina.¹¹⁵

De svenska politikerna började upptäcka paralleller med kriget i Kroatien och landade i inställningen att Serbien numera sågs som skyldiga till alla krig i det forna Jugoslavien. Moderaten Göran Lenmarker beskyllde följande parter:

Det är tre parter som har genomfört det här angreppskriget: den serbiska regeringen, det serbiska socialistpartiet under Milosevic som har varit hjärnan bakom detta, den jugoslaviska armén med de olika serbiska terrorgrupper som

¹¹⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/.

¹¹⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192102-tisdagen-den_gf09102/html/.

finns och har funnits i framför allt Kroatien men också i Bosnien och Kosovo.
Dessa har alltså genomfört denna systematiska aggression.¹¹⁶

Inställningen drev på diskussioner gällande vad den serbiska anledningen och målsättningen var med dessa angreppskrig. Den övergripande uppfattningen var den serbiska ledningens maktambitioner. Kristdemokraternas Margareta Viklund menade att anledningen var: ”hänsynslösa maktambitioner från den serbiska statsledningen som har uppviglat bosniska serber i syfte att skapa ett Storserbien.”¹¹⁷ Folkpartisten Håkan Holmberg höll med om denna uppfattning: ”Däremot finns det människor med betydande politiskt inflytande i Serbien som uppfattar praktiskt taget hela det gamla Jugoslavien som Storserbien som skall "serbifieras" i dess helhet.”¹¹⁸ Denna plan trodde Folkpartiet, vilket Lennart Rohdin framförde att presidenten Milošević hade upprättat ända sedan slutet på 1980-talet: ”Mer än två miljoner människor har mördats i en systematisk etnisk rensning, planerad, initierad och inspirerad redan i slutet av 80-talet i regeringskansliet i Belgrad av Serbiens president Milosevic.”¹¹⁹ Och enligt Socialdemokraternas Pierre Schori var han framgångsrik på grund av propagandan om att: ”Serberna är nu i fara igen -- det är hans budskap, och det går hem.”¹²⁰ Trots skilda idéer om vilka argument som låg till grund för serbernas ageranden och framgång fanns det en gemensam övertygelse om att Milošević var personen som orkestrerade aggressionerna. Diskursen var genomgripande och påverkade allas ställningstagande mot Serbien.

Kristdemokraten Margareta Viklund lyfte utöver den serbiska propagandan om en hotbild mot serbisk säkerhet även den propagerade bilden om islamisk fundamentalism inom BiH. Enligt henne var idén grundlös och dessutom ett hot mot Europas säkerhet:

Serbernas påståenden om islamisk fundamentalism i Bosnien-Hercegovina är grundlösa. Tvärtom, om västvärlden inte lyckas med att återställa drägliga livsvillkor för Bosniens muslimer, kommer det att kasta mer bensin på den

¹¹⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

¹¹⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/.

¹¹⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

¹¹⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:64, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949564-onsdagen-den_gi0964/html/.

¹²⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/.

islamiska fundamentalismens brasa och uppamma ännu mer oförstående och hat mellan öst och väst, islamisk och västerländsk kultur.¹²¹

Att stå emot serbisk aggression var numera ett europeiskt uppdrag i stället för bosniskt. Hotet mot muslimerna och ett uppdelat BiH drevs på av den bosnienserbiska politikern Radovan Karadžić. Han uttryckte att serbernas mål var att överta och dela Sarajevo likt ett före detta uppdelat Berlin.¹²² Lennart Rohdin lyfte detta uttalande för att påvisa dem serbiska målsättningarna och deras omätthet. Debatterna uppvisar att svenska politiker ansåg Serbien vara hänsynslöst och oförutsägbart i sin omfattning.

Serbien och dess ledning beskrevs dock inte endast som hänsynslösa och oförutsägbara. Statsministern Carl Bildt rubricerade den serbiska politiken som dessutom grym och bestialisk:

Utrikesminister Margaretha af Ugglas möter just i denna stund den serbiske presidenten Milosevic för att inte bara på Sveriges vägnar utan på hela Europas vägnar framföra våra protester mot den oacceptabla, grymma och delvis bestialiska folkfördrivningspolitik som bedrivs i Bosnien-Hercegovina.¹²³

Den meningen delade Moderaterna som jämförde illdåden i BiH med skeenden från andra världskriget. Partipolitikern Inger Koch tog det än längre genom att säga att brutaliteten i BiH överträffade andra världskrigets: ”Det är ett krig som av alla bedömare anses överträffa andra världskriget när det gäller brutalt våld mot civilbefolkningen i form av massmord, våldtäkter, tortyr och deportationer och där offrens enda brott är deras nationella eller religiösa tillhörighet.”¹²⁴ Koch var inte den enda som lättvindigt jämförde detta krig med andra. Utrikesministern som hade samma partipolitiska tillhörighet gjorde i stället jämförelsen med Irak under Gulfkriget. Den exakta jämförelsen löd: ”En tillräcklig truppinsats för att helt stoppa den serbiska aggressionen skulle enligt många bedömare behöva vara mer omfattande än den som sattes in mot Irak i Gulfkriget.”¹²⁵ Jämförelser med andra krig kan ofta användas för att

¹²¹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹²² Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

¹²³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:48, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929348-fredagen-den_gg0948/html/.

¹²⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹²⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:30, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929330-tisdagen-den_gg0930/html/.

framhäva omfattningen av angreppen eller lidanden, men detta bör göras med försiktighet för att inte förminska någons lidande eller förenkla konflikter. Genom att förenkla konflikter och framställa dem som jämförbara kan politiker försöka utöva makt och kontroll över diskursen kring konflikter. Genom att presentera en förståelse av konflikten som passar deras politiska agenda kan de försöka påverka allmänhetens uppfattning och få stöd för deras ageranden. Håkan Holmberg delade meningen att jämförelser bör göras med varsamhet: ”Det dras paralleller i olika sammanhang mellan det som sker i Bosnien och andra folkmord, t.ex. förintelsen under andra världskriget. Man skall naturligtvis vara mycket försiktig med den typen av paralleller.”¹²⁶

Vidare jämförelser med nazistregimen för att förklara skickligheten och gränslösheten av de serbiska soldaterna kan tolkas som ett tillvägagångssätt till för att skapa en känsla av moralisk överlägsenhet hos den svenska sidan. Detta gjorde Moderaten Bertil Persson:

Tyskarna hade under andra världskriget 20 divisioner stridande soldater där, dvs. en halv miljon man, utan att få kontroll över dessa områden. Vi vet också att serbernas bergsförråd av vapen räcker till tio års krigföring. Vi vet att man inte följer och inte respekterar några av krigets regler.¹²⁷

Eftersom fördömandet av nazistregimen var så utbrett var det en taktisk jämförelse. Genom att jämföra Serbien med tidigare konflikter och brott mot mänskligheten försökte politikerna förankra sin retorik i historiska diskurser för att möjligen mobilisera en opinion för sina ideologier. Andra liknelser som var förekommande i riksdagsprotokollen var termer som tyranner, terrorister och gangstrar.¹²⁸ Protokollen uppvisar att ordvalen inte berodde på partitillhörighet utan i stället en gemensam uppfattning att Serbien var en hotfull och ociviliserad fiende. På så sätt upprätthölls en hierarki där den svenska sidan sågs som överlägsen på grund av sina värderingar och demokratiska system.

¹²⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹²⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

¹²⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:120, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192120-tisdagen-den_gf09120/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:77, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939477-tisdagen-den_gh0977/html/.

För att än mer skilja Serbien åt från Sverige och möjligen hela Västvärlden benämnde bland andra utrikesministern den serbiska regeringen för näst intill kommunistisk. ”Vi måste komma ihåg att dessa fruktansvärda strider äger rum i ett delvis postkommunistiskt sönderfall -- Serbien-Montenegro är väl näst intill fortsatt kommunistiskt. En lärdom är återigen hur viktigt det är med demokrati och respekt för mänskliga rättigheter.”¹²⁹ Detta drev Folkpartisten Lars Leijonborg vidare och rubricerade de som både kommunister och nationalister: ”Men det är regimen i Belgrad, med sin blandning av gammalkommunister och nationalister, som nu bär det största ansvaret för det krig som pågår mot den bosniska civilbefolkningen.”¹³⁰ Holmberg från Folkpartiet tyckte i stället att: ”Serbien styrs uppenbart, Kroatien i någon mån, av krafter som inte förtjänar andra epitet än fascistiska.”¹³¹ Vad den serbiska regeringen egentligen var verkade spela mindre roll när politikerna valde olika etiketter för att demonisera och fördöma. Troligast bestämdes etiketterna baserat på vilka politiska system som svenskar såg ned på. Dessa uttryck reflekterade också den politiska agenda som var att stödja uppbyggnaden av demokratier i regionen. Den svenska politiska demoniseringen av den serbiska ledningen rättfärdigade insatserna i BiH likväl som i Kroatien i syfte att skydda befolkningen som ville leva fredligt och demokratiskt.

Jämförandet av den serbiska staten med icke-västliga statssystem går i linje med Todorovas argument att Väst vill åtskilja länder på Balkan från Västeuropa. Bland annat görs detta genom att den serbiska ledningen porträtteras som primitiv vilket legitimerar den svenska inbladningen i regionen. I samband med framställningen av Serbien stärks även Sveriges och det västerländska överlägsenhetskomplexet.¹³² Dessa uttalanden faller därav in i kategorin ”annorlunda än västeuropéer/västvärlden”. Spår av balkanism uppvisades även genom kritiken riktad mot den serbiska ledningen. Ledarskapet förkastades för att vara icke-demokratiskt.

Trots att den negativa bilden av Serbien var politiskt etablerad sedan början av angreppskrigen var den samhälleliga uppfattningen inte lika enhetlig. Till och med den statliga myndigheten Försvarets forskningsanstalt (FOA) delade inte den genomgående negativa uppfattningen. Detta tillkännagavs i samband med deras inbjudan av serbiska militärer till konferensen om missilteknik. Kent Carlsson, politiker inom Socialdemokraterna var den som uppmärksammade

¹²⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993944-torsdagen-den_gh094/html/.

¹³⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/.

¹³¹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:8, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993948-fredagen-den_gh098/html/.

¹³² Maria Todorova, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford, s. 53, 118–119.

och kritiserade detta beslut. Han ansåg att detta var olämpligt efter serberna ”jagar in i andra länder och slår ihjäl folk”.¹³³ Eftersom Sverige vid denna tid fortfarande hade diplomatiska relationer med Serbien var FOA:s agerande inte regelmässigt fel medan det moraliskt ansågs vara problematiskt. Här uppenbarades att det tidigt in i konflikten fanns en ambition att begränsa Serbiens kontakt och möjligheter, i varje fall hos Carlsson.

Till en början ansåg den svenska regeringen att det fanns strategiska fördelar med att upprätthålla diplomatiska relationer med Serbien eftersom det bland annat kunde underlätta fredsförhandlingar. Denna aspekt lyfte utrikesministern af Ugglas: ”Sverige upprätthåller av praktiska skäl relationer med regeringen i Belgrad.”¹³⁴ Kent Carlsson uppmärksammade dock att det internationella samfundet inom FN började diskutera sanktioner gentemot Serbien:

Har Sverige i FN-systemet agerat för att få till stånd beslut om ekonomiska sanktioner eller andra typer av åtgärder som skulle isolera Serbien från kontakter ekonomiskt, kulturellt, socialt och på andra sätt? Jag är litet förvånad över att utrikesministern inte här i kammaren i dag redovisar det som vi har fått höra på radio. Statsministern har ju i dag gått ut och sagt att den svenska regeringen kommer att lägga fram en mängd olika förslag (...).¹³⁵

Sanktionerna infördes i maj 1992, två månader efter den serbiska offensiven i BiH.¹³⁶ Detta blev en tydlig konsekvens av en demoniserande diskurs eftersom Kroatien trots likartade krigsbrott inte stötte på liknande sanktioner. Om sanktionerna endast var styrda av ländernas ageranden hade konsekvenserna varit likartade, men den drastiska skillnaden i konsekvenser antas berodde på skilda diskurser.

Sanktionerna blev dock både hyllade och kritiserade inom den svenska riksdagen. Statsministern Bildt och utrikesministern af Ugglas stöttade valet av sanktionspaketet och ansåg att dessa var nödvändiga medel för att bryta ned deras ekonomi och få till en överenskommelse. Bildt sade: ”Sanktionsinstrumentet måste fortfarande skruvas åt allt hårdare runt Serbien. Vi måste tvinga de bosniska serberna tillbaka till förhandlingsbordet.”¹³⁷ Medan

¹³³ Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:120, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192120-tisdagen-den_gf09120/html/.

¹³⁴ Ibid.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:36, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939436-fredagen-den_gh0936/html/.

¹³⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:97, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929397-torsdagen-den_gg0997/html/.

af Ugglas uppmärksammade andra faktorer av sanktionspaketen: ”Den stora frågan är att grannstaternas -- grannstaterna får ju till en del bära bördan av sanktionspolitiken -- ekonomier försvagas, samtidigt som deras sociala situation försämras. På det sättet ger sanktionspolitiken ett slags destabiliserande effekt i hela området.”¹³⁸ De förstod att sanktionerna dessvärre även drabbade oskyldiga civila och destabiliserade närområdet, vilket menades vara oundvikligt. Folkpartisten Håkan Holmberg förhöll sig dock kritiskt till sanktionerna:

Sannolikt är det så att sanktioner är ganska meningslösa i det läge vi har. Det förefaller som om det är kriget som sådant som håller Slobodan Milosevic och hans gäng kvar vid makten. Om konflikten avvecklas förlorar de sitt existensberättigande som ledare för den serbiska staten. Frågan är om sanktionsvapnet över huvud taget är relevant i detta krig.¹³⁹

Det verkar dock som om Holmberg hade missuppfattat grundtanken med sanktionerna som var att omöjliggöra den fortsatta serbiska aggressionen trots deras viljor. Även fast uttalandet verkar irrationellt kommer undersökningen på grund av välvillighetsprincipen utgå ifrån att Holmbergs ställningstagande hade ett förnuftigt motiv. Därför antas Holmberg ha tvivlat på att sanktionerna skulle vara tillräckligt effektiva för att påverka Serbien så pass mycket att kriget skulle avslutas. Utöver Holmberg klagade även andra på att sanktionerna inte fick den önskade effekten i tid, där ibland Kristdemokraten Margareta Viklund: ”Allt tätare kommer propåerna om att häva sanktionerna mot Serbien utan att någon förändring av den allt vidrigare situationen i Bosnien har kunnat skönjas.”¹⁴⁰

När sanktionerna väl började ge resultat började även den Europeiska gemenskapen (EG) att lätta på sanktionerna, något som flertalet partier kritiserade. Folkpartisten Lennart Rohdin uttryckte sitt missnöje vid följande uttalande:

Sakta ser vi också hur sanktionerna, trots att alltför många har hjälpt till att hålla hålen tillräckligt stora i nätet, nu börjar få reell effekt. Då -- precis då -- går EG ut och lockar Milosevic med lättade sanktioner för en eftergift om

¹³⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993944-torsdagen-den_gh094/html/.

¹³⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁴⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:29, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939429-onsdagen-den_gh0929/html/.

någon procent land. Den demokratiska fredsoppositionen i Belgrad är förtvivlad.¹⁴¹

Anledningen till lättandet påstods vara uppvisad god vilja från den serbiska sidan, enligt Folkpartiets tolkning. De tyckte att EG i och med det hade svikit den serbiska fredsoppositionen eftersom beslutet underlättade serbernas fortsatta angreppskrig.¹⁴²

Det som präglade diskussionerna om sanktioner var övertron på det internationella samfundets makt. Inställningen verkade vara att Serbien skulle föredra goda internationella relationer framför annekteringen av BiH. Denna uppfattning begränsade eventuellt medlingen. Utöver detta uppvisar diskursen kring sanktionerna det bristande tålamodet som fanns inför medlingen. De deltagande politikerna verkade i tron om att de hade de främsta medlingsstrategierna som skulle få de serbiska angreppskrigen att upphöra. FN:s beslut med stöd från Sverige, om att ta till sanktioner efter två månader av krig i BiH visade på övertron om hårda medel och bristen på tålamod vid medling.

Den politiska diskursen särskilde den serbiska fredsoppositionen från regimen. Tonaliteten gällande fredsoppositionen var positiv eftersom de ansågs vara offer för regimen och konflikterna. Bland andra lyfte Socialdemokraten Maj Britt Theorin att: ”Politiken måste enligt vår mening formas efter dem som vill fred och nationell uppbyggnad, inte efter frigrupperns agerande. Det är enligt vår mening rätt och riktigt att Sverige ställer upp för att skydda civilbefolkningen och försöker att stoppa våldet (...).”¹⁴³ Genom att åtskilja civila från ledningen och därmed inte tala om ett enhetligt land etablerade politikerna en moralisk och politisk distinktion inom Serbien. Därmed legitimerade och stödde de oppositionen medan de fördömde den sittande regimen. Genom att vidare framställa civila serber som oskyldiga offer som tvingades fly sin regim demoniserades den serbiska ledningen än mer. Moderaten Göran Lennmarker lyfte att även vissa bosnienserber flydde: ”Det finns vissa bosniska serber som flyr, från ett område som de inte vill solidarisera sig med och vars politik de t.o.m. hatar.”¹⁴⁴ Trots medvetenheten om civilas utsatthet i Serbien var de inte välkomna att fly till Sverige utan visum. Införandet av viseringsplikt gentemot serber men inte bosnienserber eller kroatienserber

¹⁴¹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:38, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939438-tisdagen-den_gh0938/html/.

¹⁴² Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:14, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949514-tisdagen-den_gi0914/html/.

¹⁴³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

¹⁴⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/.

var ännu ett sätt att isolera Serbien från omvärlden. Socialdemokraten Maud Björnemalm var positiv gällande viseringsplikten: ”Nu först fattar regeringen beslut om att införa viseringsplikt för flyktingar från Serbien, Montenegro och Makedonien, samtidigt som det införs viseringsfrihet för flyktingar från Bosnien-Herzegovina. Det är bra, men detta skulle ha gjorts tidigare.”¹⁴⁵ Även Nydemokraten Lars Moquist tyckte att införandet av viseringsplikt var positivt, förvisso av andra anledningar. Han menade:

Nu har regeringen sent omsider börjat att inse vilka kostnader man har dragit på de svenska skattebetalarna. Man inför visumtvång för människor från Serbien och Montenegro. Beslutet är bra, och det ger en signal att Sverige inte är vidöppet för flyktingar.¹⁴⁶

Detta uppvisar att diskursen visade omtanke till den serbiska befolkningen men att det ändå fattades beslut i linje med att de skulle sota för sin regims agerande. Vänsterpartisten Berith Eriksson tyckte att det i varje fall skulle finnas undantag för krigsvägrare i linje med EG:s resolution och FN:s flyktingkommissariat.¹⁴⁷

Vidare skildringar av den serbiska regimen gjordes genom att presentera grafiska berättelser av krigsförbrytelse. För att skapa tillit för politiska ställningstagande i frågan om Serbien använde politiker personliga berättelser och vittnesmål som bevismedel. Flertalet gånger beskrevs övergrepp mot barn, massvåldtäkter, stympningar, föräldrars vittnesmål och kallblodiga beskjutningar.¹⁴⁸ Berättelserna om de serbiska krigsförbrytelse var sanna och speglade offrens lidanden och var således inte överdrifter eller aktiva demoniseringar utan skildringar utav kriget. Återberättandet gjordes i syfte att upplysa om situationen och rättfärdiga olika benämningar av landet och deras ledare. Bland annat valde Moderaten Gustaf von Essen att benämna situationen för ”ett av mänsklighetens lågvattenmärken.”¹⁴⁹ För att vidare uppvisa nyansen av använda beskrivningar framhävde Kristdemokraten Margareta Viklund krigets

¹⁴⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1992936-onsdagen-den_gg096/html/.

¹⁴⁶ Ibid.

¹⁴⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:35, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939435-torsdagen-den_gh0935/html/.

¹⁴⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/; Motion 1992/93:Sf605 av Margareta Viklund (kds), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/asylmottagningen-av-kvinnor-och-barn-fran-forna_gg02sf605/; Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁴⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

brutalitet genom att presentera lidandet som en relik från forntiden: ”Striderna i Bosnien-Hercegovina är i nuläget precis så hemska som de brukar bli i moderna men inte desto mindre medeltidsliknande krig när civilbefolkningen utsätts för de värsta grymheter.”¹⁵⁰ Skildringar av deras handlingar i sådana ordalag skapade en bild av Serbien och deras ledare som barbariska och onda. Det är viktigt att notera att politikerna aktivt valde vilka berättelser och vittnesmål de presenterade för att framhäva en specifik bild av konflikten. På så vis fokuserade diskussionerna på Serbien och förbisåg andra aspekter av konflikten så som dem kroatiska krigsförbrytelse. Denna strategi syftade till att väcka medlidande och indignation bland allmänheten, vinna stöd för deras politiska agenda samt rättfärdiga sina interventioner och sanktioner. Dessutom framställdes Sverige och politikerna som de goda som försökte rädda civila från folkmord.

5.2.1 Sammanfattning

Beskrivningarna av Serbien var genomgående negativa och fientliga. Det fanns en nyans i ordvalen och berättelserna men dessa var enat kritiska. Om analysen endast hade förhållit sig till Maria Todorovas teori hade dessa uttalanden fullständigt stämt överens med teorin om att den serbiska ledningen framställdes som dåliga ledare och annorlunda än västeuropéer. Kontextuellt agerade den serbiska ledningen i konflikt med västerländska värderingar och skiljdes sig därav självmant från dessa. Dessutom var den serbiska ledningen enligt västerländska mått dåliga eftersom de begick krigsbrott, folkmord, propagerade och förtryckte oppositionen. Till vilken grad politikerna var objektiva eller påverkade av balkanism är omätbart, men analysen förhåller sig kritiskt till att stämpla dessa uttalanden som enbart balkanistiska.

5.3 Bosnien och Hercegovina

Eftersom både Serbien och Kroatien deltog i kriget i BiH, eller enligt Socialdemokraten Kent Carlsson förde sin konflikt på bosnisk mark berörde flertalet ovannämnda uttalande BiH.¹⁵¹ Som tidigare redogjort kommer dessa uttalanden inte upprepas eftersom de ansågs främst påvisa diskurser angående de tidigare redovisade länderna. På grund av ländernas involvering i eller angrepp av BiH ansågs båda parterna vara skyldiga till katastroferna. Allt ansvar lades dock inte på kroater och serber utan delvis även på bosniska muslimer. Moderaten Inger Koch förklarade: ”Att allvarliga övergrepp har begåtts av såväl kroater som muslimer är klarlagt. (...)

¹⁵⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/.

¹⁵¹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

Men det internationella samfundet är enigt i bedömningen att den tyngsta skuldbördan i dag vilar på serberna.”¹⁵²

Folkpartisten Lennart Rohdin delade denna uppfattning: ”Det finns serbiska, kroatiska och muslimska stridande parter. De har alla ett mycket stort ansvar för det som skett och nu sker.”¹⁵³ Sådana uttalanden tolkas som att ingen gick oskyldig från kriget men att det fanns en part som startade, drev på och begick flest våldsdåd i kriget. Kristdemokraten Margareta Viklund styrkte det ovannämnda uttalandet: ”Jag vill inledningsvis påpeka att det är viktigt att fastslå att det inte rör sig om en konflikt där tre jämbördiga parter står mot varandra.”¹⁵⁴ Baserat på Viklunds uttalande ansåg hon att den huvudansvarige var den som hade mest tillgångar. Dessa två faktorer behövde inte nödvändigtvis korrelera eftersom den huvudansvarige kunde vara parten som inte var bäst rustad men utlöste kriget. Dessutom möjliggjordes denna materiella överlägenhet av FN:s vapenembargo, som berörs djupare senare i texten. Pär Granstedt, politiker inom Centerpartiet menade dessutom att en part alltid utnyttjar sin överlägsenhet till sin fördel: ”Varhelst någon part är den starkaste utnyttjas styrkan mot motståndarna. Även bosnier ägnar sig åt etnisk rensning, t.ex. riktat mot kroater.”¹⁵⁵ Serberna var på så sätt inte unika i deras krigföring och alla agerade utifrån deras möjligheter.

Eftersom bosnienserberna fick stöttning av den serbiska staten och JNA hade de mest tillgångar av de tre krigande parterna. Detta resulterade i att de orsakade mest lidande, främst hos bosniska muslimer. Den bosnienserbiska krigföringen innebar etnisk rensning i syfte att inta muslimska städer, menade Vänsterpartisten Bertil Måbrink. Han sade: ”Artilleribeskjutningen mot muslimska städer i Bosnien syftar till att driva bort muslimerna och inlemma områdena med det bosnisk-serbiska territoriet.”¹⁵⁶ På grund av omfattningen av omkomna, utsatta och fördrivna i och från BiH prioriterades de vid insatser och inom flyktingpolitiken. Utrikesministern gjorde detta tydligt i följande uttalande: ”Sverige har prioriterat, och kommer även fortsättningsvis att prioritera, Bosnien.”¹⁵⁷ Riksdagen prioriterade BiH och framförallt

¹⁵² Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁵³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/.

¹⁵⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁵⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/.

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993944-torsdagen-den_gh094/html/.

muslimer. Politikerna uppvisade medvetenhet kring situationerna i Kroatien och Serbien men på grund av att omfattningen av lidanden var mindre bortprioriterades de. Det finns en problematik med att ställa lidanden mot varandra eftersom omfattning inte speglar individuella lidanden. Medan kriget i BiH pågick drevs även kurder från Turkiet på flykt av etniska resningar. Även de bortprioriterades inom den svenska politiken. Detta problematiserade även Folkpartisten Ingela Mårtensson som uppmärksammade de bortprioriterade folkgrupperna:

Vi talar om etnisk rensning i Bosnien och upprörs med all rätt över detta, men varför upprörs vi inte mer över vad som händer i Turkiet? Det är ju faktiskt samma sak. Bosnier får asyl i Sverige, men kurder skickas tillbaka.¹⁵⁸

Den bakomliggande orsaken till det svenska engagemanget för kriget i BiH menades upprepande gånger vara ansvaret. Statsministern Bildt sade att Sverige hade ett moraliskt ansvar inför bosniska flyktingar:

Vi har en flyktingpolitik därför att det är ett moraliskt ansvar att hjälpa människor som är i nöd och som lider. (...) Det är inte bidrag som har fört dem hit, det är serbiska bomber, bomber som har gjort att deras hus inte längre finns, att deras byar är förödda, att de inte har något hem, att det de älskar kanske inte längre finns.¹⁵⁹

Enligt vissa berodde ansvaret på att det var ett land i Europa som drabbades och därav hade stor inverkan på svensk säkerhetspolitik. De engagerade sig inte endast på grund av moral utan även den svenska säkerheten. Vänsterpartisten Björn Samuelson förklarade hur säkerheten påverkades av kriget i BiH:

Säkerhetspolitiken måste också utformas med utgångspunkt i det faktum att världens nationer blir alltmer ömsesidigt beroende av varandra. Det finns två exempel: Vad bosnienserbernas ledare Karadzic beslutar att hans trupper skall göra och inte göra, påverkar varje kommun i Sverige som tar emot bosniska flyktingar. Vad kommunledningarna i Sveriges alla kommuner beslutar i flyktingfrågan, påverkar ödet för mängder av flyende människor från Bosnien. Säkerhet kan helt enkelt inte längre byggas av stater ensamma.

¹⁵⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993946-onsdagen-den_gh096/html/.

¹⁵⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:46, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939446-fredagen-den_gh0946/html/.

Säkerhet kan bara byggas gemensamt. Säkerhet för en nation kräver säkerhet för alla nationer.¹⁶⁰

Socialdemokraten Håkan Juholt uttalade sig med samma synpunkt:

Inte handlar det väl endast om ett solidaritetsprojekt om vi är med och säkrar freden i Bosnien eller om vi med våra insatser förhindrar att konflikten på Balkan växer och sprider sig. Nej, det handlar om Europas fred och vår nationella säkerhet. (...) Hot mot vårt land kan inte endast mötas vid landets gränser.¹⁶¹

För att vidare påvisa Sveriges och Västvärldens ansvar lyftes andra världskriget. Andra världskrigets förödelse ursäktades med Västs ovetskap om dåden medan kriget i BiH uppvisades varje dag i medier. Väst lovade att aldrig låta sådana övergrepp och folkmord få ske igen och därav hade bland andra Sverige ett stort ansvar att bära. Enligt Folkpartiet misslyckades de med detta, möjligen på grund av ovilja eller oförmåga till medling. I samband med dessa framföranden uttryckte sig Lennart Rohdin på oförutsett vis genom att kalla BiH för ”Europas mitt”.

Ett folkmord sker i Europas mitt, mindre än fem år efter Berlinmurens fall och frihetens timma för hela Europa. (...) Med folkmordet i Bosnien har en myt, som den fria demokratiska världen levt på sedan andra världskriget, krossats. Det var en lögn redan då att den demokratiska världen inte kunde förhindra förintelsen i Hitlers utrotningsläger, därför att den inget visste -- den myten är nu krossad. I mer än två år har vi alla dagligen via TV-rutan i våra vardagsrum kunnat följa det fasansfulla. Och vi, den fria världen, har låtit det ske. Vi vet allt, vi ser allt, men vi har inte ingripit.¹⁶²

I det använda materialet hade ingen politiker tidigare benämnt BiH eller något annat land i regionen för Europas mitt utan i stället särskilt det från Västeuropa genom att kalla det sydöstra Europa. Baserat på geografi och historiska hanteringar var BiH inte Europas mitt. Det Rohdin

¹⁶⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939499-fredagen-den_gh0999/html/.

¹⁶¹ Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:32, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19959632-onsdagen-den_gj0932/html/.

¹⁶² Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:115, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199394115-onsdagen-den_gh09115/html/.

möjligens åsyftade var att BiH under kriget var Europas mitt eftersom det förenade Europa i syfte att upplösa konflikten.

I riksdagsprotokollen framkommer även andra motiv för den svenska involveringen i konflikten. Det fanns en stor oro kring vad omvärlden skulle tycka om Väst och Sverige om de inte lyckades lösa konflikten. Omvärlden och befolkningen i BiH förväntade sig att Väst, däribland Sverige skulle skydda den bosniska suveräniteten. Därmed stod hela Västs förtroendekapital inför en risk i samband med kriget. Kristdemokraten Margareta Viklund förklarade:

Detta är en fråga om trovärdighet. Om inte kriget upphör och om bosnierna blir föremål för en sista och avgörande etnisk rensning går de västerländska demokratiernas förtroendekapital nästan helt förlorat. För det första tappar begreppet folkrätt allt innehåll. För det andra upplever de arabiska länderna att vi använder dubbelmoralisk bokföring. Ildåd av muslimer skall straffas, medan illgärningar av judar och kristna skall förringas. (...) I konsekvensens namn undrar jag därför vem i världen som kommer att lyssna på oss i Västeuropa, när vi börjar tala om suveränitet och gränsers okränkbarhet igen.¹⁶³

Det som påtryckte denna oro var de muslimska staternas missnöje över hur den muslimska befolkningen i BiH försvarades, förklarade statsministern Bildt. ”Man skall vara medveten om att extra misstänksamhet visas från de muslimska staterna, som inte anser att de europeiska staterna gör tillräckligt för att värna muslimska trosbekännare i Bosnien-Hercegovina.”¹⁶⁴ Tillförliten skulle inte endast brista gentemot Väst utan även folkrättens. Folkpartiet lyfte att demokrati, mänskliga rättigheter och fred segrade efter andra världskriget och att det då utlovades att något liknande inte skulle tillåtas ske igen. Detta menade de motbevisades i BiH där folkrätten misslyckades med att skydda den bosniska befolkningen.¹⁶⁵ Dock fanns det väntat nog en opposition till denna syn. Oppositionen, däribland Moderaten Göran Lennmarker tyckte dock att omvärlden gjorde inflytelsrika insatser i BiH till den grad att han var av uppfattningen att BiH nog inte hade funnits utan FN:s insatser: ”Bosnien-Hercegovina hade nog inte funnits

¹⁶³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

¹⁶⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929337-torsdagen-den_gg0937/html/.

¹⁶⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:115, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199394115-onsdagen-den_gh09115/html/.

kvar som en stat om inte FN hade gjort sin insats. Den kan kritiseras, men likväl får vi inte glömma bort huvudinsatsen.”¹⁶⁶

Rohdin fortsatte ställa krav på Väst och Sverige genom att beskylla alla för den katastrof som pågick. Han förklarade, i linje med Todorovas teori, att stormakternas och imperiernas involvering i BiH och regionen hade en stor inverkan på dessa staters utveckling och kan ha varit en orsak till kriget i BiH:

Faktum är ju att omvärlden alltid har varit starkt inblandad i utvecklingen på Balkan och har ett mycket stort ansvar för denna. De senaste årens apokalyps är ett resultat också av de europeiska stormakternas spel. Till katastrofen i Bosnien är vi därför alla medskyldiga.¹⁶⁷

Trots att Sverige inte omfattades av ovannämnda stormaktsbeskyllningar hade Sverige annan historia att ansvara för. Den svenska vapenexporten till det forna Jugoslavien gjorde Sverige till ansvariga för konflikten i BiH, menade Folkpartisten Ingela Mårtensson. Hon sade: ”I fallet Jugoslavien har Sverige varit en betydelsefull leverantör av krigsmateriel, vilket har gjort landet av stor betydelse för svensk vapenindustri. (...) Sverige har därmed också ett ansvar för det som händer i Bosnien-Hercegovina i dag.”¹⁶⁸ Även Vänsterpartisten Berith Eriksson hade denna syn eftersom svenska vapen bidrog till att konflikten blev väpnad. Sverige sålde vapen till det dåvarande Jugoslavien vems vapenförråd hamnade under Serbiens ägo under Jugoslaviens sönderfall. På så sätt möjliggjorde bland annat svenska vapen de våldsdåd som begicks i BiH. Hon utvecklade:

När brukandet av bl.a. dessa vapen ledde till att människor från det forna Jugoslavien började fly till Sverige och andra länder beslutade den svenska regeringen att införa visumtvång, först för Restjugoalsvien och sedan för Bosnien, och låser på så sätt in människorna i krigszonen där också de svenska vapnen sprider skräck, död och förintelse.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:14, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19959614-onsdagen-den_gj0914/html/.

¹⁶⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/.

¹⁶⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:41, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929341-onsdagen-den_gg0941/html/.

¹⁶⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:35, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939435-torsdagen-den_gh0935/html/.

Eriksson lyfte ansvaret i kontext till det svenska införandet av visumtvång mot BiH vilket begränsade bosniers möjlighet att fly. Vänsterpartiets Eva Zetterberg fortsatte senare in i debatten att opponera sig visumtvånget: ”Vi har också visumtvång för bosnier, vilket motsäger vår inställning till att stödja Bosnien-Hercegovina som stat.”¹⁷⁰ Andra partier, så som Moderaterna uppskattade i stället denna åtgärd eftersom det omfattande flyktingmottagandet var påfrestande för staten. Gustaf von Essen från Moderaterna sade:

Men med det stora inflödet av flyktingar och de stora insatser som detta förde med sig, tror jag att det var en riktig åtgärd från regeringens sida att införa visumtvånget för medborgare från Bosnien-Hercegovina. Insatser i närområdet är den flyktingpolitik som nu kan leda längst för flyktingarna.¹⁷¹

På så sätt gav Moderaterna full stöttning till Nydemokraternas flyktingpolitik och syn på visumtvång. Nydemokraterna förde sedan krigsutbrottet politik med intentionen att minska flyktingmottagandet.¹⁷² Ett utav anledningarna till detta var den kostnad den dåvarande flyktingpolitiken genererade. Lars Moquists lösning var att hjälpa flyktingar på plats: ”Alla vet att vi hjälper mångdubbelt fler om vi sänder medel till FN:s flyktingkommissarie i stället för att ta hand om människorna här.”¹⁷³ Ett annat argument, enligt partipolitikern John Bouvin, var oron för att den svenska kulturen skulle gå förlorad i samband med det ökade flyktingmottagandet: ”Är kulturministern medveten om att om vi fortsätter med vår asylpolitik, blir slutet för vår svenska kultur mer eller mindre oåterkalleligt? (...) Om vi skall öka vår befolkning på detta sätt, ser jag ett kommande Bosnien här i Sverige.”¹⁷⁴ Om Nydemokraterna var bekymrade över ett sådant utfall eller om det var en hyperbol för att uppnå sin agenda är tvetydigt. Men med stöd från den tidigare forskningen finns det belägg för att anta det sistnämnda. Uppmålandet av konflikten och dess flyktingar på sådana vis för att berättiga sina interventioner eller icke-interventioner var förekommande inom politiken. Nydemokraternas användning av balkanism gjordes även för att förstärka deras ”vi-och-dem” retorik.

¹⁷⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:64, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949564-onsdagen-den_gi0964/html/.

¹⁷¹ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:23, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949523-onsdagen-den_gi0923/html/.

¹⁷² Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1991924-torsdagen-den_gf094/html/.

¹⁷³ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993946-onsdagen-den_gh096/html/.

¹⁷⁴ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:104, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293104-tisdagen-den_gg09104/html/.

Partierna som till skillnad från ovanstående motsatte sig visumtvånget ansåg att Nydemokraternas förslag om att hjälpa på plats var ohållbar. Vänsterpartisten Berith Eriksson menade att det var omöjligt att hjälpa utsatta på plats:

Hur menar Lars Moquist att man skall hjälpa människorna på plats i krigets Bosnien? Hur skall man kunna upprätta flyktingförläggningar i Bosnien? I dag är det mycket stora svårigheter för FN att ens få fram det allra nödvändigaste när det gäller mat och medicin till dessa människor. Däremot tycker jag att det är fel med det visumtvång som har införts.¹⁷⁵

Utöver det menade Kristdemokraten Alf Svensson att det inte var möjligt att hjälpa utsatta på plats i enighet med Nydemokraternas förslag:

Ian Wachtmeister säger att vi inte skall ha flyktingar här, vi skall hjälpa dem där de kommer ifrån. Men han vill samtidigt skära ner bidraget för att hjälpa dem där de kommer ifrån. Det går dåligt ihop, måste jag säga.¹⁷⁶

Trots oenigheter var den politik som gällde fokuserad på stort flyktingmottagande och ekonomiskt stöd till framförallt BiH. Kulturministern tillade till diskussionen att integrationen inte skulle vara en större utmaning: ”De människor som kommer från Bosnien är välutbildade, och många har en mycket kvalificerad yrkesbakgrund. Min bedömning är att de har stora möjligheter att integreras i det här samhället, om arbetsmarknadsläget förbättras, något som regeringens politik är inriktad på.”¹⁷⁷ Detta underbyggde hon med berättelser om flertalet bosniska flyktingar med permanenta uppehållstillstånd som hade lärt sig svenska och började praktisera på svenska företag. I samband med flyktingarnas integrering uppstod nya oenigheter. I detta fall var det Moderaten Sten Anderssons åsikt att även svenskar skall kunna få praktikplatsen, inte endast flyktingar:

Sedan talade statsrådet om att ett antal bosnier hade fått praktikplatser i Sverige. Det är i och för sig mycket trevligt för dem. Men jag känner många svenskar som har blivit arbetslösa och som under den tid då de stämplar icke

¹⁷⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993946-onsdagen-den_gh096/html/.

¹⁷⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:48, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929348-fredagen-den_gg0948/html/.

¹⁷⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993946-onsdagen-den_gh096/html/.

kan erhålla någon praktikplats. Det hade varit något klädsamt om också dessa arbetslösa kunde erhålla den möjligheten.¹⁷⁸

Baserat på det framförandet verkade Andersson vara av uppfattningen att bosnierna tog svenskarnas praktikmöjligheter. Flyktingfrågan uppvisade två sorters diskurser där den ena bestod av idéer om att hjälpen skall ske i BiH eftersom omfattande flyktingmottagande kan ha en negativ inverkan på Sverige. Den andra diskursen uppvisade värderingar som öppnade Sveriges gränser för den bosniska befolkningen som dessutom troddes kunna anpassa sig till det svenska samhället.

I samband med det tidigare nämnda ansvaret som Sverige bar kring vapenhandeln infördes ett vapenembargo i syfte att begränsa konflikten. Ett år efter krigsutbrottet i BiH började dock diskussionerna kring hävandet av vapenembargot. På grund av att konflikten inte hade uppnått någon fredlig politisk lösning och det ojämna styrkeförhållandet framfördes förslag om hävande. Sten Söderberg lyfte att:

Den bosniska regeringen har framfört på senare tid att man mycket väl kan tänka sig att FN lämnar landet, att FN-personalen dras tillbaka, så att bosnierna får möjlighet att försvara sitt eget territorium. Som det nu är saknar bosnierna reell möjlighet och vapen att försvara sig mot den slakt som pågår dagligen.¹⁷⁹

Även Folkpartisten Håkan Holmberg med stöd från den bosniska regeringen tyckte att bosnierna hade fråntagits rätten att försvara sig:

Bosnien har inte fått försvara sig på grund av att det vapenembargo som infördes i praktiken endast har inneburit att den internationellt erkända bosniska inte har fått tillgång till de vapen som hade behövts för att avvärja angreppen på landet.¹⁸⁰

Majoriteten inom riksdagen, där ibland utrikesministern Hjelm-Wallén tyckte däremot att vapenembargot var det rätta beslutet för BiH: ”Att vi inte vill att vapenembargot skall hävas

¹⁷⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:97, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939497-onsdagen-den_gh0997/html/.

¹⁷⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:112, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293112-tisdagen-den_gg09112/html/.

¹⁸⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:8, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993948-fredagen-den_gh098/html/.

beror på att vi tror att ytterligare vapen i området skulle förorsaka ännu mera våld och lidande.”¹⁸¹ Diskussionerna präglades av idén att Sverige och Väst visste vad som var det lämpligaste för BiH. Trots att den bosniska staten beklagade sig över embargot och ansåg sig ha rätt att försvara sig blev deras önskan inte bemött. Sverige och FN tyckte att risktagningen med hävandet av embargot var för stor eftersom det möjligen skulle eskalera konflikten. Bosnierna blev därmed beroende av omvärldens insatsstyrkor. Dock tyckte Rohdin att det fanns en ovilja i omvärlden att faktiskt skydda BiH: ”Fallet Bosnien visar ju att omvärlden inte är beredd att riskera sina söners liv för en hotad europeisk småstat.”¹⁸² Den svenska riksdagens beslut att motsätta sig den bosniska regeringens önskan eftersom de ansågs sig veta bättre korrelerade med Todorovas teori. Bosniska ledningen ansågs vara bristfällig i att fatta rätt beslut och därav skulle Västvärlden hjälpa dem.

Med koppling till ansvaret och oron för det Västerländska anseendet diskuterades och upprättades en krigsförbrytartribunal för att granska förbrytelser i forna Jugoslavien. Förslaget fick fullständigt stöd från regeringen och blev positivt bemött i riksdagen. Tribunalen var inte endast till för att undersöka händelserna i BiH men ändock hamnade det största fokuset där, framförallt på bosnienserbernas och serbernas ageranden i BiH. Socialdemokraten Viola Furubjelke var nöjd över införandet av tribunalen i syfte att den skulle ställa våldtäktsmännen i BiH inför rätta: ”Jag vill i det här sammanhanget uttala min tillfredsställelse över att förövarna av de systematiska våldtäkterna i krigets Bosnien, bl.a. genom medverkan av UD:s rättschef Hans Corell, sannolikt kommer att rannsakas i en krigsribunal så småningom.”¹⁸³ Fastän hon hade vetskapen om våldtäkterna och dåden i bland annat Kroatien var hennes främsta fokus förbrytarna i BiH. Detta framkom än mer i hennes motion gällande våld mot kvinnor i krig och konflikter där fokuset var tribunalens fokus på BiH.¹⁸⁴ Folkpartisten Håkan Holmerg som var del av regeringen såg tribunalen som en viktig tillgång för det svenska agerandet i bland annat BiH: ”Den krigsförbrytartribunal som nu beslutats om är ett väsentligt framsteg, inte bara för Bosnienfrågan utan för hela den internationella rättsordningen.”¹⁸⁵ Det var möjligen ett sätt att

¹⁸¹ Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:23, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949523-onsdagen-den_gi0923/html/.

¹⁸² Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1995964-torsdagen-den_gi094/html/.

¹⁸³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:72, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929372-onsdagen-den_gg0972/html/.

¹⁸⁴ Motion 1992/93:U627 av Viola Furubjelke m.fl. (s), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/vald-mot-kvinnor-i-krig-och-konflikter_gg02u627/.

¹⁸⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/.

kompensera för de misslyckade insatserna och medlingarna. Lennart Rohdin tänkte att beslutet dessutom fattades för att rädda det västerländska anseendet. Han sade: ”Så tvår omvärlden och dess ledare sina händer inför historien, så att de kan fortsätta med sina högtidstal om fred, frihet, demokrati och mänskliga rättigheter.”¹⁸⁶ Trots den generellt positiva och enhetliga inställningen till tribunalen fanns det nyanser i diskussionerna som lyfte maktrelationer och anledningarna bakom upprättandet av tribunalen.

Likt uttalandena om Kroatien och Serbien användes retoriska verktyg även i diskussionerna gällande BiH. Metaforer, målande ord och grafiska berättelser brukades av olika partier och oppositioner. Vid beskrivandet av konflikten i BiH förekom uttrycket ”blodbad” vid sju tillfällen i det valda materialet.¹⁸⁷ Frekvensen av användningen av begreppet, dessutom inom olika partier och av en minister påvisar en sorts normalitet inom riksdagen kring användningen av begreppet. Att ett historiskt begrepp används för att beskriva folkmord eller framförallt bombningen av Sarajevo anses ha varit en aktiv och medveten handling för att väcka uppmärksamhet. Användningen av begreppet i ett land med historisk koppling till begreppet skapade troligen större intryck och förståelse för omfattningen av bombningen.

För att vidare beskriva bosniers utsatthet målade kulturministern Birgit Friggebo upp befolkningen som ”kanonmat”.¹⁸⁸ Begreppet brukades i syfte att motivera varför bosniska flyktingar inte borde återsändas till BiH. Ordvalet är målande och omfångsrikt eftersom det beskrev både angriparens hänsynslöshet och offrens utsatthet vilket gav ministern grund för sin ståndpunkt i frågan. Därutöver framställdes befolkningen som objekt i motståndarnas ögon utifrån begreppet som jämförde offren med ”mat” och vapnets konsekvens. Befolkningen beskrevs dock inte endast med målande ord utan även som ”sådana som kommer från Bosnien-

¹⁸⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:115, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199394115-onsdagen-den_gh09115/html/.

¹⁸⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:77, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939477-tisdagen-den_gh0977/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:96, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939496-tisdagen-den_gh0996/html/; Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:98, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939498-torsdagen-den_gh0998/html/.

¹⁸⁸ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:97, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939497-onsdagen-den_gh0997/html/.

Hercegovina” av Nydemokraten Claus Zaar.¹⁸⁹ Att benämna den bosniska befolkningen som ”sådana” kan ha berott på att befolkningen bestod av olika etniska grupper och att talaren ville undvika att räkna upp samtliga. Handlingen kan dock ha varit ett sätt att påvisa maktförhållandet mellan Sverige och BiH genom att frånskilja bosnier från svenskar. Ordvalet kan idag ses som problematiskt men eftersom uttalandet inte bemöttes med något motstånd förefaller det inte ha varit det då. Ordvalet stämmer väl överens med teorin om balkanism utifrån kategorin ”annorlunda än västeuropéer”.

Kristdemokraten Margareta Viklund menade i kontrast till ovanstående uttalande att bosniska muslimer inte skilde sig åt från västeuropéer:

Muslimerna i Bosnien däremot tillhör en kultur som till största del överensstämmer med europeisk standard, även om man inte har samma religiösa och kulturella bakgrund. Innan kriget började hade diskussionerna och planerna på demokratisering kommit långt. De bosniska muslimernas sekulariserade variant av islam innebar att de levde i fredlig samexistens med andra trosuppfattningar och religioner i sitt land och i andra länder, samtidigt som de var en motpol till religiös fanatism och extremism. Deras framför allt urbana moderna levnadssätt gjorde att de inte skilde sig från andra folk i Europa.¹⁹⁰

Eftersom hon inte sade detsamma om bosnienserber och bosnienkroater skilde hon folkgrupperna åt från varandra och från européer. Bilden om att i varje fall en utav folkgrupperna sågs som européer överensstämde med socialdemokraten Pierre Schoris framställning av BiH som ”Europas blödande sår”.¹⁹¹ Personifikation av BiH och Europa kan ha använts för att få åhörarna att visualisera och förstå situationen samt öka deras engagemang. Dessutom presenterades BiH tydligt som ett land tillhörande Europa vilket frånskiljer sig den av andra framförda exkluderingen.

¹⁸⁹ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:18, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929318-fredagen-den_gg0918/html/.

¹⁹⁰ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁹¹ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:94, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939494-fredagen-den_gh0994/html/.

Ett annat retoriskt tillvägagångssätt använt för att öka förståelsen för konflikten var anekdotisk bevisföring. Detta använde Folkpartisten Lennart Rohdin för att bevisa att det fanns en huvudansvarig angripare och ett rätt ställningstagande:

TV-bilden av de två älskande ungdomarna -- han serb, hon muslim --
omfamnande varandra i ingenmansland sedan de dödats av krypskyttar på väg
bort från hatet, bort till en framtid där de skulle kunna leva tillsammans, borde
vara svar nog till alla som säger att det är så svårt att ta ställning.¹⁹²

Världen tog ställning i linje med Rohdins åsikter, dock uppstod diskussioner kring de internationella förhandlingsförsöken för ett mångkulturellt samhälle. Moderaten Gustav von Essen tyckte att världssamfundet var oförmöget att hantera och lösa konflikten. De främsta orsakerna menade han var ”brist på kraftfullt ledarskap och i praktiken en sorts tyst acceptans av att problemen är olösliga.”¹⁹³ Ett likande missnöje framförde Socialdemokraten Viola Furubjelke som var av uppfattningen att andra åtgärder krävdes eftersom de tidigare vapenvilorna hade brutits: ”För att få ett slut på det folkmord på muslimska bosnier som pågår krävs flera kraftfulla åtgärder och ett större engagemang från världssamfundet.”¹⁹⁴ Missnöjet var dock lika stort mot de krigande parterna eftersom de inte kunde komma överens. Bland annat för att den framlagda Owen-Stoltenberg planen inte mottogs väl av den bosniska regeringen, förklarade Rohdin: ”Bakom detta låg den förtrytelse Europas regeringar kände över att Bosniens regering inte var beredd att acceptera den styckning som kallas Owen--Stoltenberg-planen.”¹⁹⁵ Förhandlingen hade i sådana fall godkänt angriparnas handlingar samt gått emot folkrätten och den bosniska självständigheten. Utrikesministern förklarade att trots att planen inte godtogs nådde den bosniska regeringen och bosnienkroater en överenskommelse om en federation i BiH och konfederation med Kroatien.¹⁹⁶ Slutligen behövde även den serbiska sidan anslutas till överenskommelsen men detta förväntades inte ske okomplicerat eftersom: ”Alla ansträngningar att nå en lösning har dock hittills misslyckats -- inte minst på grund av den bosnisk-serbiska sidans dubbelspel och brott mot ingångna överenskommelser.”¹⁹⁷

¹⁹² Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/.

¹⁹³ Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/.

¹⁹⁴ Ibid.

¹⁹⁵ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:8, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993948-fredagen-den_gh098/html/.

¹⁹⁶ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:78, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939478-onsdagen-den_gh0978/html/.

¹⁹⁷ Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:96, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939496-tisdagen-den_gh0996/html/.

Missnöjet över att bosnienserberna inte ville möta kraven och följa överenskommelserna var stor, och fortsatte vara det fram till Daytonavtalets författande.

5.3.1 Sammanfattning

Tonaliteten gentemot BiH var inte enhetlig eftersom den ändrades utefter diskuterad folkgrupp. Bosniska muslimer var den enda folkgruppen som under hela kriget sågs som offer och den mest utsatta gruppen. Trots att även de deltog i kriget och drev på våldsamheterna var de inte jämbördiga bosnienserberna och bosnienkroater. Bosniska muslimer frånskildes de andra två folkgrupperna än mer vid hjälpinsatser eftersom de prioriterades och resten bortprioriterades. Bosnienserber och bosnienkroater ansågs däremot vara lika skyldiga till förödelsten i landet som den serbiska och kroatiska ledningen. För att påvisa dessa skillnader brukade politikerna målande ord och grafiska berättelser. Dessa underbyggde deras ställningstaganden för bosniska muslimer och emot bosnienserber och bosnienkroater. Diskurserna präglades även av det svenska ansvaret att bidra till fredsbyggande i ett land som vissa påstod led på grund av bland annat svensk historisk involvering. Framförallt var de skyldiga att rädda civila och skydda demokratin som var på intåg innan kriget. Undersökningen visar att diskurserna skildes åt mellan folkgrupperna vilket motsätter sig Todorovas teori om en homogen diskurs. Dock användes balkanistiska argument som identifierades i Todorovas bok men var inte var genomgående i diskurserna om BiH.

5.4 Komparation

Inledande i samband med kriget i Kroatien diskuterades svenska militära insatser som ett utav fredssträngningarna. Redan då framkom nyanser av diskurser inom den svenska politiken på grund av delade meningar. Bland annat ansåg Vänsterpartiet att den svenska neutraliteten skulle hotas av sådana insatser, både i Kroatien och BiH. Andra menade dock att neutraliteten inte berörde frågan eftersom Sverige skulle behålla sin alliansfrihet men bidra till fredsbyggandet.

Insatserna kom även till uttryck i form av statserkännanden eftersom dessa till viss del gjordes för att förhindra kriget. Uppfattningen om att Kroatiens erkännande var förhastat eller kom till för långsamt påverkade erkännandet av BiH. BiH blev snabbt erkänt som självständig stat på grund av att politikerna bland annat trodde att det skulle förhindra ett serbiskt angrepp. Erkännandet skulle visa sig ha minimal påverkan på just krigsloppet. Trots att staten ansågs vara självständig var den bosniska ledningen begränsad i sin förmåga att kunna motsätta sig angriparna från Kroatien och Serbien. Världssamfundet införde ett vapenembargo som limiterade samtliga tre länders möjlighet att upprusta. Detta visade sig ha störst inverkan på

BiH eftersom landet blev attackerat av två parter utan att själva besitta några gynnsamma mängder materiel. Vidare i debatterna uppvisades den bosniska regeringens motstånd till beslutet men majoriteten i riksdagen fortsatte anse att embargot skulle bistå. De trodde att bibehållandet av embargot var till bosniernas fördel trots den bosniska regeringens vädjan. Detta påvisar en enhetlig diskurs gällande embargot fört mot de tre länderna eftersom argumentet bakom upprättandet var detsamma för alla länder. Det vill säga att förhindra fler vapen i kriget.

Ställningstagandet för upprätthållandet av embargot antas var gjort av välmening men det kan analyseras på två olika sätt. Det ena sättet att analysera det på är att Sverige ville bidra till att utveckla demokratier i det förfallna Jugoslavien och att embargot var ett sätt att närma sig det målet. Trots att den bosniska regeringen inte höll med och möjligen inte ville bygga upp systemet på så sätt, skulle det betvingas dem. Det andra sättet går i linje med teorins ena kategori om dåligt ledarskap. Trots att den bosniska ledningen inte beskylldes fullständigt för situationen i landet så hade hävandet av embargot och den förväntade eskaleringen av kriget skyllts på ledningens bristande beslut.

Den bosniska ledningen var inte den enda att kritiseras eller beskyllas för situationen i regionen. Det fanns en erkänd skuld hos samtliga parter, även om serberna ansågs bära den tyngsta skulden. Hårdast kritik för dåligt ledarskap riktades därav mot den serbiska presidenten Slobodan Milošević som beskrevs som fascist, kommunist och nationalist vilket sades med negativ framtoning. Vilken ideologi den serbiske presidenten faktiskt drevs av var av mindre betydelse eftersom ordvalen valdes utifrån misstänkta ideologier. Demokrati verkade dessutom vara den enda rätta drivkraften utifrån den svenska politiken. Trots att alla de tre statsledningarna ansågs ha brister användes inte liknande ordval gentemot Kroatien eller BiH. Detta är ett utav de tydligast framträdande skillnaderna mellan diskurserna. Utrikesminister och andra politiker använde olika retorik när de talade om Kroatien, BiH och Serbien. Kroatien och BiH beskrevs ofta i termer av självständighet, demokrati och rätt att försvara sitt territorium, medan Serbien beskrevs i termer av aggression, nationalism och folkrättsbrott.

Andra distinkta skillnader var porträtteringen av Serbien som den främsta förövaren med en våldsam kultur, främst inom militären. Trots att Maria Todorova menade att västvärlden porträtterade kulturer på Balkan som våldsamma uttryckte svenska politiker endast att den serbiska militära kulturen var våldsam. Denna uppfattning om Serbien hade stor inverkan på den svenska utrikespolitiken som gav sig uttryck i form av införda sanktionspaket. Dessa inkluderade inte Kroatien eller BiH.

Diskursen gentemot Kroatien var annorlunda än mot BiH och Serbien på så sätt att den förändrades över tid. Kroatien sågs till en början som offer men över tid och i samband med kriget i BiH porträtterades de som både offer och förövare. Detta var unikt för just Kroatien eftersom Serbien genomgående sågs som de främsta förövarna och diskurserna gällande BiH var olika beroende på folkgrupp. Trots att Kroatien också bestod av främst två folkgrupper skilde sig diskurserna inte åt lika drastiskt som gällande BiH. Även fast Kroatien över tid började porträtteras som förövare användes inte samma retoriska verktyg som i uttalanden om Serbien. Den kroatiska ledningen kallades inte för fascistisk, kommunistisk, bestialisk eller liknande. Vissa ville särskilja Kroatien från Serbien eftersom de också var under serbiskt angrepp samt inte verkade i samma utsträckning som serber i kriget i BiH.

Det som vidare skilde diskurserna åt var partiets och politikerns engagemang. Framträdande för diskurserna var att vissa politiker och partier var mer engagerade än andra, däribland utrikesministern af Ugglas och Folkpartiet med framförallt Lennart Rohdin. Dessa två politiker var aktiva i diskussionerna kring samtliga undersökta länder. Andra partier och politiker så som Nydemokraterna deltog främst i diskussionerna om migrationspolitiken. Ett annat exempel är de kvinnliga politikerns engagemang i frågan om bemötandet av kvinnliga flyktingar och våldtäktsoffer. Dessa skillnader uppvisar olika politikerns och partiets prioriteringar samt värderingar och ideologier. Dessutom visar det på personliga faktorerens inverkan på politiskt engagemang, så som i exemplet med det kvinnliga partipolitiska pådrivandet av kvinnligt flyktingmottagande.

Diskurserna påverkades inte endast av olika partiets ideologier utan även olika politikerns åsikter. Inom partier rådde det oenigheter vilket märktes inom Folkpartiet när krigsförbrytartribunalen diskuterades. Lennart Rohdin ansåg att tribunalen upprättades som ett sätt för Väst att kompensera för sina misstag medan Håkan Holmbergs inställning var att tribunalen var ett betydande framsteg. Det bör dock förtydligas att Rohdin inte motsatte sig upprättandet av tribunalen men valde i stället att lyfta anledningen till upprättandet. Han förhöll sig mer kritiskt till det än Holmberg som endast lyfte det positiva med det. Idéer och uppfattningar kunde därav vara både negativa och positiva inom samma parti. Detta betyder nödvändigtvis inte att det uppstod olika diskurser inom ett parti.

Det som dock var genomgående hos alla länders diskurser var synen på att det fanns en stark fredsopposition i samtliga länder. Uttalanden om en fredlig civilbefolkning som ville leva ihop med sina grannar kom från olika partipolitiker som ansåg att dessa behövde skyddas. Dessa uttalanden kan ha underbyggts historiskt eftersom folkgrupperna levde fredligt innan kriget

men kan likväl ha berott på den svenska upplevelsen av fred. Eftersom Sverige hade en lång historia av fred i närområdet kan det ha antagits att även länderna på Balkan eftersträvade det samma. Det är dock inte unikt för svenska politiker att anta detta, men möjligen ville både ledningen och befolkningen i dessa länder uppnå andra mål innan freden. Vad som låg till grund för denna övertygelse är tvetydigt men det som kan konstateras är att den motsatte sig balkanismen, framförallt argumenten om uråldrigt hat mellan folkgrupperna, våldsamt befolkning och kultur samt att de är annorlunda än västeuropéer.

6. Avslutning

6.1 Slutanalys

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka den offentliga diskursen eller diskurserna som rådde inom den svenska politiken beträffande de postjugoslaviska krigen. Riksdagsprotokollen visar att det inte fanns en homogen diskurs som omfattade samtliga berörda länder över en period av fem år och inom alla partier, vilket enligt Todorovas teori hade förväntats. Undersökningen visade i stället på motsatsen vilket därav motsätter sig teorin som prövades och en mängd tidigare forskning. Diskurserna som har kunnat upptäckas har varit de engagerade politikernas. Det är framträdande att alla partier och politiker inte engagerade sig i alla frågor gällande de postjugoslaviska krigen. Detta innebar att vissa debatterade mer än andra och därav styrde diskurserna. De upptäckta diskurserna representerar därav inte samtliga politikernas idéer och föreställningar men anses vara representativa för normerna och uppfattningarna som florerade och accepterades. Trots att samtliga relevanta uttalanden inte kunnat beröras i denna uppsats har de mest ledande och avvikande uttalanden uppmärksammats och analyserats.

De svenska politiska diskurserna under de postjugoslaviska krigen 1991–1995 visade på skilda attityder och perspektiv beroende på vilken nation och folkgrupp som var föremål för diskussion. I fråga om Kroatien präglades diskursen av en medvetenhet om landets situation och en strävan att undvika gamla stereotyper. Flera politiker arbetade för att ge en mer nyanserad bild av landet och dess befolkning, vilket påverkade hur flyktingarna togs emot i Sverige. När det gäller Serbien var diskursen genomgående negativ och präglad av stark kritik mot den serbiska ledningen. Den svenska politiska hållningen präglades av skarp kritik där den serbiska ledningen framställdes som i konflikt med västerländska normer och ansvarig för omfattande krigsbrott och förtryck. Retoriken kring Serbien var nästan uteslutande negativ, vilket förstärkte en bild av landet som en betydande antagonist i konflikten. Diskurserna kring

BiH visade sig vara mer mångfacetterade och skiftade beroende på vilken folkgrupp som diskuterades. Bosniska muslimer betraktades som den mest utsatta gruppen och som primära offer under konflikten. De andra grupperna, bosnienserber och bosnienkroater ansågs ha en betydande del i det pågående våldet och deras roll i kriget framställdes med kritiska ögon. Den svenska hållningen innefattade även en stark känsla av ansvar för att bidra till stabilisering och fredsfrämjande åtgärder i regionen.

Sammantaget var de svenska politiska diskurserna under krigen långt ifrån enhetliga och skilde sig åt beroende på land och folkgrupp. Kroatien beskrevs i mer gynnsamma termer, Serbien möttes med genomgående skarp kritik och i BiH varierade synen kraftigt beroende på den specifika grupp som diskuterades. Diskursen var präglad av en blandning av ideologiska överväganden, historisk kontext och humanitära värderingar. Genomgående var dock de svenska politikernas förhoppning och tro att kunna förändra situationerna och stoppa kriget. Vid några tillfällen skulle det även kunna argumenteras för att det fanns en övertro på svenskt och västligt inflytande i regionen så som när sanktioner och embargon diskuterades. Diskurserna uppvisade även begränsad lyhördhet gentemot ländernas ledare vilket främst speglades i argumenten framförda för upprätthållandet av vapenembargot.

Trots att svenska politiker inte hängav sig balkanismen förekom balkanistiska uttalanden när samtliga länder diskuterades. I debatterna rörande Serbien förekom det dock mer frekvent och berörde olika argumentationskategorier. Detta anses ha berott på den delade uppfattningen att den serbiska ledningen bar det främsta ansvaret för kriget i Kroatien och BiH. Enligt politikerna frånskildes det serbiska statstyret mest de svenska och västerländska värderingarna vilket grundade de efterföljande balkanistiska utlåtandena. Diskurserna mot Serbien var genomgående negativa förutom vid tillfällen då landets fredsopposition uppmärksammades. Fastän diskurserna var negativa gällande Serbien och samtliga argument i linje med Todorovas teori användes vid diskussioner om de tre länderna anses det felaktigt att rubricera diskurserna mot Serbien eller samtliga länder för balkanistiska. En studie av endast diskurserna gentemot Serbien hade påvisat andra resultat men eftersom Todorova påstår att hela balkanregionen porträtterades fientligt anses teorin för generaliserbar och därav bristfällig. Studien har uppvisat att diskurserna mot Kroatien och BiH bestod av positiva och upplyftande uttalanden vilket motsäger teorin. Det anses dock finnas sanningar och styrkor med Todorovas teori. Bevis har framlagts för att det har funnits en nedsättande och negativ diskurs gentemot Balkan. Det är emellertid svårt att urskilja om det berodde på en allmänt negativ föreställning eller den konflikttrabbade historien.

Robert Kaplan lyfter just historien om Balkan som en region präglad av etniska konflikter och historiska trauman vilket på många sätt kan förstärka den negativa stereotypen av Balkan som en plats av evig våldsamhet och kaos. De svenska politikernas uppfattning som var till viss del negativ kan enligt Kaplan grunda sig i den historiska kontexten, där han hävdar att de etniska spänningarna och konflikterna har djupa rötter i regionens historia.

Ett tema i Todorovas bok är hur Balkan som helhet har uppfattats som en "övergångszon" mellan civilisation och barbarism. Denna uppfattning fanns även hos de svenska politikerna som menade att bland annat BiH var på väg mot ett mer demokratisk styre som i Västeuropa medan Serbien uppfattades som barbariskt. Denna uppfattning har ibland lett till att vissa nationer eller regioner inom Balkan har setts som "mindre balkanska" eller närmare Europa, medan andra har setts som mer barbariska eller outvecklade. Detta kan ge intrycket av en slags intern hierarki. Detta har möjligen gjorts, som Andrew Hammond påstår i syfte att framhäva deras behov av västerländsk hjälp och vägledning. De svenska politikerna påvisade en övertygelse om ländernas oförmåga att lösa konflikter själva och därav deras behov av bland annat svenska interventioner. Trots att dessa delar av undersökningen överensstämmer med den nämnda forskningen är både Todorovas och Hammonds studier förenklingar och generaliseringar av västerländska diskurser. Uppsatsens resultat visar på en större nyans av diskurser och kritik gentemot förenklingarna.

Även Enika Abazi och Albert Doja förenklar de västerländska diskurserna genom att påstå att minnet av Balkankrigen manipulerats av medieindustrin och internationella politiska aktörer för att motivera specifika utrikespolitiska agendor. Detta anses inte gå i linje med undersökningen av svenska riksdagsprotokoll som inte uppvisar förvrängningar av situationen i Kroatien, Serbien eller BiH. Möjligen sker förenklingar i form av att vissa folkgrupper framställdes som offer medan andra som enbart förövare. Dock lyfts allas ansvar för förödelsen och samtliga länders fredsoppositioners lidanden. Men eftersom Abazi och Doja främst studerade medieindustrin och denna uppsats studerade riksdagsprotokoll finns det inte tillräckligt med belägg för att förkasta deras resultat.

Milica Bakić-Haydens och Dubravka Ugrešićs studier bidrar till att förstå de svenska diskursernas komplexiteter. Deras verk belyser hur både externa och interna krafter kan påverka och forma diskurser om Balkan. De svenska politiska diskurserna kan ses som påverkade av både interna politiska intressen och externa balkanistiska föreställningar, vilket stödjer Bakić-Haydens och Ugrešićs slutsatser. Ugrešićs kritik av den internationella mediediskursen om Balkan finner också en parallell i den svenska politiska diskursen, som i viss mån reproducerade

förenklade och stereotypiska bilder av regionen. På andra sätt försökte dock svenska politiker förändra dessa föreställningar genom att lyfta positiva aspekter med länderna och befolkningen.

Wilhelm Agrells arbete är särskilt relevant eftersom han ifrågasätter den förenklade och stereotyperade synen på Balkankonflikten, vilket står i kontrast till ovannämnd forskning om en homogen västerländsk diskurs. Hans betoning på komplexiteten och mångfalden i de västerländska reaktionerna på Balkankrigen, inklusive den svenska, visar på en diskrepans med den mer generella balkanistiska diskursen. Agrells forskning pekar på att det inom västvärlden och i synnerhet i Sverige fanns en medvetenhet om att inte alla föreställningar om Balkan var rättvisa eller korrekta, vilket är förenligt med denna undersökning.

Resultaten kan eventuellt anses förutsägbara med tanke på den vanligt förekommande variationen i politikernas åsikter, vilka grundar sina ståndpunkter på olika diskursiva grunder. Trots detta anses resultaten bidra till en omvärdering av hur Balkan har porträtterats i Väst då de utmanar och ifrågasätter flera tidigare forskningsresultat. Uppsatsen har både tagit avstånd från Todorovas och andras generaliseringar, samtidigt som den har påvisat närvaron och eventuellt kvarlevan av en balkanistisk diskurs.

6.2 Vidare forskning

För att bredda kunskapen om diskursers inverkan på svensk politik och beslutsfattanden föreslås fortsatt forskning av de svenska politiska diskurserna rörande andra konflikter och regioner. På grund av orientalismens och balkanismens likheter vore en komparativ studie av diskurserna gällande de två olika regionerna i Sverige av intresse att studera. En sådan studie hade ytterligare prövat Maria Todorovas tes om dess olikheter. Om forskaren i stället vill röra sig ifrån dessa teoretiska ramverk vore det givande att bredda källmaterialet till att omfatta en längre period, förslagsvis från första världskriget till Jugoslaviens upplösning för att öka förståelsen för diskursiva förändringar.

Att utöka källmaterialet kan även erbjuda en möjlighet att inkludera mediala källor med olika politiska färgningar. Ett sådant tillvägagångssätt skulle öppna upp för analyser av politiska och mediala band samt möjligen deras inverkan på varandras diskurser. Det sistnämnda skulle kunna studeras med fokus på vart en nyhet eller idé först uppvisades. Hur såg det politiska och mediala utbytet ut och hur skilde sig diskurserna åt?

7. Litteratur- och källförteckning

7.1 Otryckta källor

Motion 1992/93:Sf605 av Margareta Viklund (kds), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/asylmottagningen-av-kvinnor-och-barn-fran-forna_gg02sf605/

Motion 1992/93:U627 av Viola Furubjelke m.fl. (s), https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/motion/vald-mot-kvinnor-i-krig-och-konflikter_gg02u627/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1991924-torsdagen-den_gf094/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:17, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919217-mandagen-den_gf0917/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19919237-tisdagen-den_gf0937/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192102-tisdagen-den_gf09102/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/1992:118, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192118-fredagen-den_gf09118/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:119, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192119-mandagen-den_gf09119/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1991/92:120, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199192120-tisdagen-den_gf09120/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1992936-onsdagen-den_gg096/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:18, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929318-fredagen-den_gg0918/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:30, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929330-tisdagen-den_gg0930/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:37, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929337-torsdagen-den_gg0937/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:41, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929341-onsdagen-den_gg0941/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:48, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929348-fredagen-den_gg0948/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:67, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929367-onsdagen-den_gg0967/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:72, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929372-onsdagen-den_gg0972/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:91, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929391-onsdagen-den_gg0991/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:97, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929397-torsdagen-den_gg0997/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19929399-mandagen-den_gg0999/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:102, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293102-torsdagen_gg09102/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:104, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293104-tisdagen-den_gg09104/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:112, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293112-tisdagen-den_gg09112/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:122, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293122-fredagen-den_gg09122/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1992/93:124, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199293124-tisdagen-den_gg09124/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993944-torsdagen-den_gh094/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:6, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993946-onsdagen-den_gh096/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:8, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1993948-fredagen-den_gh098/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:29, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939429-onsdagen-den_gh0929/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:35, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939435-torsdagen-den_gh0935/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:36, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939436-fredagen-den_gh0936/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:38, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939438-tisdagen-den_gh0938/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:46, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939446-fredagen-den_gh0946/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:51, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939451-torsdagen-den_gh0951/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:65, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939465-onsdagen-den_gh0965/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:77, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939477-tisdagen-den_gh0977/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:78, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939478-onsdagen-den_gh0978/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:94, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939494-fredagen-den_gh0994/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:96, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939496-tisdagen-den_gh0996/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:97, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939497-onsdagen-den_gh0997/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:98, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939498-torsdagen-den_gh0998/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:99, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19939499-fredagen-den_gh0999/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1993/94:115, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-199394115-onsdagen-den_gh09115/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:14, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949514-tisdagen-den_gi0914/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:23, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949523-onsdagen-den_gi0923/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:47, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949547-onsdagen-den_gi0947/

Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:64, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949564-onsdagen-den_gi0964/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1994/95:90, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19949590-onsdagen-den_gi0990/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:4, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-1995964-torsdagen-den_gj094/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:14, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19959614-onsdagen-den_gj0914/html/

Riksdagens snabbprotokoll 1995/96:32, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/protokoll/riksdagens-snabbprotokoll-19959632-onsdagen-den_gj0932/html/

Utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU21, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/situationen-i-det-tidigare-jugoslavien_gg01uu21/html/

7.2 Referenslitteratur

Abazi, Erika & Doja, Albert, (2017), "The past in the present: time and narrative of Balkan wars in media industry and international politics", i *Third World Quarterly*, 38(4),

<https://doi.org/10.1080/01436597.2016.1191345>

Agrell, Wilhelm, *Från Början För Sent: Väst och de jugoslaviska nationalitetskrigen*, 1994, Stockholm

Bakić-Hayden, Milica, (1995), "Nesting Orientalisms: The Case of Former Yugoslavia", i *Slavic Review*, 54(4), <https://doi.org/10.2307/2501399>

Bergström, Göran & Boréus, Kristina, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys", i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund

Bergström, Göran & Ekström, Linda, "Tre diskursanalytiska inriktningar", i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund

Boréus, Kristina & Brylla, Charlotta Seiler, "Kritisk diskursanalys", i *Textens mening och makt*, red. Kristina Boréus & Göran Bergström, 2018, Lund

Drakulić, Slavenka, *Balkan Express*, 1993, Stockholm

Försvarsmakten, *Avslutade internationella insatser*, 2020-02-11,

<https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/forsvarsmakten-utomlands/avslutade-internationella-insatser/>

Hammond, Andrew, (2005), "The danger zone of Europe", i *European Journal of Cultural Studies*, 8(2), <https://doi.org/10.1177/1367549405051841>

Hammond, Andrew, (2007), "Typologies of the East: On Distinguishing Balkanism and Orientalism", i *Nineteenth-Century Contexts*, 29(2-3),

<https://doi.org/10.1080/08905490701623235>

Jørgensen, Marianne Winther & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod*, 2010, Malmö

Kaplan, Robert David, *Balkan Ghosts*, 1993, New York

Karlsen, Gunnar, *Språk, tolkning och argumentation: en samhällsvetenskaplig introduktion*, 2012, Lund

Leurdijk, Dick A., *The United Nations and NATO in Former Yugoslavia, 1991-1996*, 1996, Haag

Meyer, Michael, "Between Theory, Method, and Politics: Positioning of the Approaches to Cda", i *Methods of Critical Discourse Analysis*, red. Ruth Wodak & Michael Meyer, 2011, London

Migrationsverket, *Historik*, 2022-10-11, <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Pressrum/Vanliga-fragor-fran-journalister/Historik.html>

O'Ballance, Edgar, *Civil War in Bosnia, 1992-1994*, 1995, New York

Razsa, Maple & Lindstrom, Nicole, (2004), "Balkan Is Beautiful: Balkanism in the Political Discourse of Tudman's Croatia", i *East European Politics and Societies*, 18(4), <https://doi.org/10.1177/0888325404266939>

Regeringens proposition 1993/1994:105, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/forslag-till-tillaggsbudget-till-statsbudget-for_gh03105/html/

Tanner, Marcus, *Croatia: A Nation Forged in War*, 1997, New Haven

Todorova, Maria, *Imagining the Balkans*, 2009, Oxford

Ugrešić, Dubravka, (1994), "The culture of lies", i *Index on Censorship*, 23(1-2), <https://doi.org/10.1080/03064229408535635>

Wolke, Lars Ericsson, (2015) "Underrättelsefunktionen i internationella operationer – En studie av de svenska insatserna i Kongo, Cypern, Bosnien och Liberia, 1960–2004", i *Militärhistorisk Tidskrift*, 2014(1)

Ödman, Per-Johan, *Tolkning, förståelse, vetande. Hermeneutik i teori och praktik*, 2017, Lund